ڕا پۆرتی کۆمیتەی ناوەندی بۆ کۆنگرەی ١٤

"کۆنگرەی گەشەکردن و بە جەماوەریترکردنی خەبات"

سەرەتا

هاوڕێیانی بەڕێز!

خۆشکو برایانی خۆشەویست!

لە لایەن کومیتەی ناوەندیی حیزبە تێکۆشەرەکەمانەوە پڕ بەدڵ بەخێرهاتنتان دەکەم بۆ سالۆنی کۆنگرەی چواردەی حیزب، کۆنگرەی گەشەکردنو بە جەماوەریترکردنی خەبات.

لە کۆنگرەی سێزدەوە تا ئێستا زیاتر لە چوار ساڵ تێدەپەڕێ. لەو چوار ساڵەدا زۆر ئاڵوگۆڕی بەرچاو لە ڕادەی نێونەتەوەییو نێوخۆیی‌دا ڕوویان داوە کە، باسکردنو لێکدانەوەی هەموو ئەو ئاڵوگۆڕانە دەرفەتو دەرەتانی زۆری دەوێ، بۆیە ئێمە تێکۆشاوین ئەو ئاڵوگۆڕانەی کە بە شێوەیەك پێوەندییان بە چارەنووسی گەلانی ستەملێکراوی ناوچە، دێموکراسی، مافی نەتەوایەتیو بەتایبەت مافی نەتەوەی کوردەوە هەبێ، لێکیان بدەینەوەو، بە پێی ئەو لێکدانەوەیە، سیاسەتو ئەرکەکانی خۆمان بۆ ماوەی دوای کۆنگرەی چواردە، کۆنگرەی گەشەکردنو بە جەماوەریترکردنی خەبات، دیاری بکەین.

بێگومان لێکدانەوەی زانستییانەی ئەم ڕووداوانەو قامکدانان لەسەر خاڵە هەستیارەکان، یارمەتیدەرێکی باشمان دەبن لە دۆزینەوەی هۆو ئاکامی ئاڵوگۆڕو ڕووداوەکانو بەرچاوڕوونییەکی باش دەبن بۆ نیشاندانی ڕاستەڕێی سالانی داهاتووی تێکۆشانو خەباتی حیزبەکەمان.

بۆیە پێویستە ئێوە هاوڕێیانی خۆشەویست، بە بەشداریکردنی چالاکانەو بەرپرسانە لە باسەکانی ڕاپۆرتی کومیتەی ناوەندیدا، کەموکووڕیو هەڵەکانی ڕاپۆرتەکە ڕاست بکەنەوە بۆ ئەوەی بە دەنگو بۆچوونی هەموان، داهاتووی تێکۆشانی حیزبەکەمان دەستنیشان بکەین.

ئەو باسانەی کە لەم ڕاپۆرتەدا پێشکەش دەکرێن، چەند تەوەری سەرەکیی وەك: ١ـ ڕەوشی نێونەتەوەیی ٢ـ ڕەوشی ڕۆژهەلاتی نێوەڕاست ٣ـ ڕەوشی کورد ٤ـ ڕەوشی ئێران لە خۆ دەگرنو ئەو پرسە گرنگانەی کە پێوەندی‌یان بە چارەنووسی گەلی کوردو گەلانی دیکەی ئێرانەوە هەیە، دەیانهێنینە ئاراوەو لێکدانەوەمان لەسەریان دەبێ.

١ـ ئاڵوگۆڕە نێونەتەوەیی‌یەکان

دوای داڕووخانی بلووکی سوسیالیستی، جیهان لەگەڵ سیستمێکی نوێ بەرەوڕوو بۆتەوە کە چەند ناوەندێکی گرنگی هەیەو بریتین لە: دەوڵەت ـ نەتەوەکان، ناوەندە نێونەتەوەیی‌یەکان، ڕێکخراوە ناحکوومی‌یەکان (NGO)و، کۆمپانیا زەبەلاحو فرەنەتەوەیی‌یەکان، کە هەرکام لەو ناوەندگەلە بە نۆرەی خۆیان لەسەر بەڕێوەبەریی جیهان کاریگەرییان هەیە. ئەمریکا لەم سیستمە جیهانی‌یەدا گەورەترین زلهێزە، بەڵام بوونی ئەم زلهێزە تاقانەیە لە لایەن بەشێك لە دەسەڵاتەکانی دنیاوە بەربەرەکانێی لەگەڵ دەکرێ.

لە ماوەی چەند ساڵی ڕابردوودا ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان هەوڵی داوە کە ئەویش وەکوو هێزێکی بڕیاردەر دەوری خۆی بگێڕێ، بەڵام بە دوو هۆ لەو هەوڵانەدا سەرکەوتوو نەبووە:

یەکەم: توانای ئەو ڕێکخراوە بۆ بەرگریکردن لە کردەوە یەك لایەنەکانی وڵاتانی بڕیاردەر زۆر لاوازە.

دووهەم: تا ئێستاش ئەو ڕێکخراوە لە چوارچێوەی ئوسوولە نادادپەروەرانەکانی ئاکامی شەڕی دووهەمی جیهانی‌دا ماوەتەوەو نەیتوانیوە لەو بارەوە ئاڵوگۆڕی پێویست بە سەر خۆی‌دا بێنێ. یەکێك لەو ئوسووڵە ناعادلانەیە بریتی‌یە لەوەی کە بە پێچەوانەی ناوەکەی، ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان نیە، بەڵکوو ڕێکخراوی دەوڵەتەکانە کە زۆربەیان لە ئاکامی دابەشکاری‌یە کۆلۆنیالی‌یەکانی ئاکامی دوو شەڕی یەکەمو دووهەمی جیهانی‌دا دامەزراون. بەشێك لە ئاکامی ئەم دابەشکردنە نادادپەروەرانەیە، بێ‌مافیی دەیان نەتەوەی بندەستو مافخوراو لە سەرانسەری جیهاندایە.

یەکێکی دیکە لە پێناسەکانی دنیای ئەمڕۆ، ئەو ئاڵوگۆڕە بنەڕەتی‌یانە دەگرێتەوە کە لە پێوەندیی نێوان وڵاتانی دنیا بەتایبەت وڵاتە بڕیاردەرەکاندا هاتۆتە پێشێ. کەشی زاڵ بە سەر ئەو پێوەندی‌یانە لە سەردەمی شەڕی ساردا بریتی بوو لە ململانێی توندو تەنانەت تێکهەڵچوونە ناڕاستەوخۆکان لە نێوان ئەواندا هەروەها دابەشکردنی جیهان بەسەر دوو ناوچەی ژێر کاریگەریی ڕۆژهەڵاتو ڕۆژئاوادا، بەڵام ئەمڕۆکە کەشی زاڵ بەسەر پێوەندیی نێوان ئەو دەوڵەتانەدا کەشی دیالۆگو هاوکاری بۆ دۆزینەوەی ڕێگاچارەی ئاشتیخوازانە لە بۆچوونە جیاوازەکاندایە، بە چەشنێك کە بەرژەوەندیی هەموویان لە بەرچاو بگیرێ. ئەم هاوکاری‌و دۆستایەتی‌یە لە چەند ساڵی ڕابردووداو، بەتایبەت دوای سەرهەڵدانو پەرەگرتنی تیرۆریزم، چەکی ناوکی‌و... کە بەرژەوەندیی هەموو ئەم زلهێزانە دەخاتە مەترسی‌یەوە، پەرەی گرتووەو ڕۆژبەڕۆژ زیاتر بەرەوپێش دەچێ. بەڵام هاوکات دەبینین کە دەوڵەتەکانی ڕکەبەری ئامریکاو ڕۆژئاوا، بەتایبەت چین‌و ڕووسیە، خوێندنەوەو بۆچوونی جیاوازیان بەرامبەر بەو پرسانە، وەك مەترسیی تیرۆریزم، بڵاوبوونەوەی چەکی ناوکی، دێموکراسی‌و مافی مرۆڤ هەیەو بەرژەوەندیی تایبەتیی خۆیان لە گۆشەو کەناری جیهاندا ڕەچاو دەکەن. بەتایبەت لە ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاستدا دەبینین کە ئامریکاو هاوپەیمانەکانی دەیانەوێ لانیکەم هەڵسوکەوتی ڕێژیمە سەرەڕۆکان ئاڵوگۆڕیان بە سەردا بێ‌و لە هێندێ نموونەدا، ڕێژیمەکانیان گۆڕی، بەڵام ئەو دەوڵەتانە تا ئەو جێگایەی بەرژەوەندی‌یەکانیان ڕێگا بدا، پشتیوانی لەو ڕێژیمانە دەکەن‌و ئامادەی گوشارهێنان بۆیان نین. لەو ململانێیە جیهانی‌یەدا، بەشێك لە سیاسەتەکانی ڕۆژئاوا بۆ دژایەتی لەگەڵ تیرۆریزم‌و پەرەدان بە دێموکراسی‌و ڕەچاوکردنی مافی مرۆڤ لە جیهان‌و بەتایبەت لە ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست لەگەڵ سیاسەتەکانی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران یەك دەگرنەوە. بەتایبەت کە حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران زیاتر لە ٦ دەیەیە کە بۆ دابینبوونی دێموکراسی خەبات دەکاو قوربانیی تیرۆریزمی دەوڵەتیی کۆماری ئیسلامی‌یە، بۆیە لەو بوارانەدا خۆی لە بەرەی دژ بە تیرۆرو پەرەدان بە دێموکراسی‌دا دەبینێتەوە.

پێناسەیەکی دیکەی ئەم سەردەمە، پەرەگرتنی دەوری ڕێکخراوە ناحکوومی (NGO)کانە لە ڕاستای پشتگیری لە مافی مرۆڤ لە واتا بەرینو بەربڵاوەکەی خۆیدا. کارو هەڵسووڕانی ئەم ڕێکخراوانە لە پێکهێنانی وێنەیەکی نوێ لە پێکەوەژیانی جیهانیدا، دەورێکی بەرچاوی بووە. ئەوان لە بەربەرەکانێ لەگەڵ هێزە سەرکوتکەرەکان، توندوتیژیو ئیدئۆلۆژییە چەقبەستوەکاندا، هەنگاوی گرنگیان ناوە. دەخالەتی مرۆڤانی کە ئەمڕۆ وەك ئەسڵێکی بنەڕەتی بۆتە جێگای پەسندی جیهانی، یەکێك لە ئاکامەکانی کارو هەڵسووڕانی ئەم ڕێکخراوانەیە.

ڕەچاوکردنی ئەسڵی دەخالەتی مرۆڤانی زەربەیەکی قورس بوو لە جەستەی سیاسەتی ڕێئال پولیتیك لە پێوەندی لەگەڵ دەست وەرنەدان لە کاروباری دەوڵەتەکاندا. گرتنەبەری ئەم سیاسەتە، گیانی بە میلیۆنان کەس لە خەڵکی بێدەرەتانی لە بەرانبەر هێرشو تۆقاندنی حکوومەتە سەرەڕۆکاندا پاراستووە. وەك ئەو دەستوەردانانەی کە لە کوردستانی عێراق بۆ پێکهاتنی ناوچەی پارێزراو لە سەرەوەی مەداری ٣٦ دەرەجەو هەروەها لە بۆسنی هێرزۆگوڤین، تیمووری ڕۆژهەڵاتو کۆسۆڤۆ، بۆ خەڵکانی هەڕەشەلێکراوی ئەو ناوچانەو دەستێوەردانی نێونەتەوەیی لە کێشەی دارفوورو ئێتیۆپیو ڕواندا ... بەڕێوەچوون.

بێگومان ڕێژیمە دیکتاتۆرو دژی گەلییەکان کە بەرژەوەندییەکانی خۆیان بەهۆی تێکۆشانو پەرەگرتنی ئەم ڕێکخراوانە لە مەترسیدا دەبینن، لە هیچ چەشنە دوژمنایەتیو بەربەرەکانێیەك لەگەڵ ئەم ڕێکخراوانە درێغی ناکەن. بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا ڕەوتی مێژوو لە ڕاستای دێموکراتیزاسیۆنو بەجیهانیبوونی بەهاکانی مافی مرۆڤ ـ هەرچەند بە لەسەرەخۆییش بێ ـ بەرەوپێش دەچێ. هیواداریین کە ئەسڵی دەستێوەردانی مرۆڤانی، حکوومەتی ئەو وڵاتانەش بگرێتەوە کە کوردستانیان بەسەردا دابەش کراوە، بۆ ئەوەی نەتەوەی کوردو نەتەوە ستەملێکراوەکانی دیکە لە دەست چەوساندنەوەو سەرکوت ڕزگاریان بێو بچنە ڕیزی ئەو نەتەوانەی کە لەم ساڵانەی دواییدا بە مافەکانیان گەیشتوون.

یەکێکی دیکە لە پێناسەکانی دنیای ئەمڕۆ، جیهانگیریی ئابووریو سیاسەتو ئەو بەرنامانەن کە بەشێك لە خاوەن نەزەران بە سیاسەتی "نئولیبراڵ"ی ناو دەبەن کە لە ماوەی ساڵانی ڕابردوودا ئاڵوگۆڕی بنەڕەتیو پێکهاتەیی قووڵیان لە بواری تێکنۆلۆژی، ڕاگەیاندنو زانست بەدواوە بووە. ئەم ئاڵوگۆڕانە بێجگە لە کاردانەوەیان بۆ سەر پێوەندییەکانی نێوان هێزە سەرەکییە سەرمایەدارییەکانو پەرەگرتنی هاوکاتی بەربەرەکانیو لێك نیزیکبوونەوەیان لە چوارچێوەی بەدەستەوەگرتنی بازاڕەکانو سەرچاوە سروشتییە ستراتیژیکەکانی جیهان، شوێنەواری نەرێنیی قووڵی لە سەر ژیانی ڕۆژانەی بە دەیان میلیۆن لە دانیشتووانی گۆی زەوی داناوە.

لە لایەکی دیکەوە بەجیهانیبوون لەسەر بناغەی پەرەپێدانو کەڵەکەبوونی سەرمایە دامەزراوە کە بازاڕی ئازاد، تایبەتیکردنو بەجیهانیکردن لە نیشانە بەرچاوەکانیەتی. لەم نیزامەدا کۆمپانیا زەبەلاحە نێونەتەوەییەکانی سەر بە وڵاتە گەورە سەرمایەدارییەکان، ژیانی بەشێکی بەرچاو لە دانیشتووانی گۆی زەوییان بەدەستەوە گرتووەو بەم چەشنە لە پێکهێنانی هەژاریو نایەکسانی لە جیهاندا، شوێنی بەرچاویان داناوە.

دیارە لە بەرانبەر ئەم سیاسەتەشدا، هێزی نوێ لە ڕادەی جیهانیو ناوچەییدا هاتوونەتە کایەوەو بە توندی دژی ئەم دیاردانە بەربەرەکانێ دەکەن. ڕێکخراوە کرێکارییەکان، سەندیکاکان، بزووتنەوە جووتیارییەکان، ڕێکخراوەکانی ژنان، جووڵانەوەکانی دژی زۆرداریو جیاوازیدانان، ڕێکخراوە ژینگەپارێزەکان، ڕێکخراوە ناحکوومییەکانو زۆری دیکە لەو بەرەیەدان.

ڕێکخراوەکانی ژنێواکاڵو یو ئێن پی ئۆو ئەنتێرناسیۆناڵ سۆسیالیست کە حیزبی دێموکرات لە هەر سێکیاندا ئەندامە، لە ڕیزی ئەو ڕێکخراوانەدا جێ دەگرن. هاوکات حیزبی دێموکرات دەبێ لەو جۆرە ڕێکخراوە جیهانییانەی لایەنگری ئاشتی، مافی مرۆڤ، پاراستنی

ژینگەو پەرەدان بە دادپەروەری، نیزیك بێتەوە، چوونکە پاراستنی کەرامەتی مرۆڤو دابینبوونی دەرەتان بۆ گەشەی ژیانی مرۆڤەکان، یەکێك لە ئارمانو پرەنسیپەکانی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێرانە.

٢ـ رۆژهەڵاتی نێوەڕاست

رۆژهەڵاتی نێوەڕاست، بەهۆی هەڵکەوتەی جوغرافیایی، پێکهاتەی دانیشتووانو حەشیمەتی زۆرو بازاڕێکی گەورەی شتومەکو سەرچاوە بەرفراوانە ژێر زەویو سەرزەوییەکانی، لە کۆنەوە جێگای ململانێو دەستێوەردانی زلهێزە دەرەکیو هێزە نێوخۆییەکان بووەو، لە هەمان کاتدا ناوەندی گرفتو کێشەو ناکۆکیە ئایینیو نەتەوەییەکانە. بەم پێیە سروشتییە کە هێزەکانی رۆژئاوا یانی ئەمریکاو ئورووپا، بەتایبەتی دوای کۆتاییهاتنی شەڕی سارد، لەم ناوچەیەدا کەوتوونەتە ململانێ بە مەبەستی پەرەپێدانی نفووزو دەسەڵاتی خۆیان. هەرچەند لەو مەیدانەدا ئەمریکا شوێنپەنجەی دیار بووە، بەڵام ئورووپاش هەوڵی داوە کە بە قەدەر خۆی لە ناوچەدا پەل باوێو چارەسەری کێشەکان بە ئاقارێکدا بەرێ کە بەرژەوەندییەکانی دابین بکا، لە لایەکی دیکەوە رووسیەو لەم دواییانەدا چینیش بەدوای بەرژەوەندیی خۆیان لەم ناوچەیەدا دەگەڕێن.

هێرشی تیرۆریستیی بناژوە ئیسلامییەکانی ئەلقاعیدە بۆ سەر ئەمریکا لە ١١ی سێپتامبری ٢٠٠١دا بوو بەهۆی ئاڵوگۆڕێکی گرنگ لەو ناوچەیەدا. ئەمریکا بە مەبەستی بەرگریکردن لە خۆی لە بەرانبەر هێرشی تیرۆریستیداو، بەو نیازەی کە شەڕ لەگەڵ تیرۆریستەکان لە دەرەوەی وڵاتەکەی خۆیدا بکاو تیرۆریزم لە ماڵی خۆیدا بە چۆکدا بێنێ، هێرشی کردە سەر حکوومەتی تاڵیبان لە ئەفغانستانو حکوومەتی بەعس لە عێراقو هەردوو رێژیمەکەی رووخاند. بەڵام بەهۆی بوونی سەرچاوەیەکی دیکەی تیرۆر کە رێژیمی ویلایەتی فەقیهی لە تارانە، نەك هەر بەو هێرشانە تیرۆریزم کۆتایی پێنەهات، بەڵکوو بە شێوەیەکی بەربڵاوتر لە جاران لە ناوچەدا کەوتە کارو تێکۆشانو بنکەو پشتیوانی تازەتریان بۆ پێك هات.

جووڵانەوەی شیعەکان لە عێراقدا کە زۆربەی حەشیمەتی ئەو وڵاتە پێك دێنن، پاشەکشەی هێزەکانی سووریە لە لوبنانو پڕکردنەوەی بەتاڵایی ئەو هێزانە لە لایەن حیزبوڵڵای لوبنانەوە کە هێزێکی شیعەی بەستراوە بە کۆماری ئیسلامییە لە لایەکو، بەسترانەوەی هێزەکانی ئەمریکا لە ئەفغانستانو عێراقو درێژەکێشانی شەڕی ئەمریکا لەو شوێنانەدا لە لایەکی دیکەوە، بوونە هۆی ئەوە کە کۆماری ئیسلامیی ئێران کە لە سەرەتاوە خەونی ئیمپراتۆریی ویلایەتی فەقیهی بەهۆی (ناردنە دەرەوەی شۆڕش)ی ئیسلامی لە ناوچەو جیهاندا دەبینی، بە نەمانی دوو دوژمنی بەهێزی وەك تاڵیبانو بەعس، بە یارمەتیدانی زیاتری تیرۆریزم، بۆخۆی بوو بە یەکێك لە ناوەندە هەرە بەهێزەکانی ئاژاوەو تیرۆر لە ناوچەدا. بێجگە لەوانە پرۆژەی رێژیم بۆ پیتاندنی یۆرانیۆم بەمەبەستی دەستڕاگەیشتن بە چەکی ناوکی، نیگەرانییەکانی ئەمریکاو ئورووپای زیاتر کرد.

سیاسەتی ئەمریکاو ئورووپا لە پێوەندی لەگەڵ کێشەکانی ناوچەو چارەسەرکردنیان کەمو زۆر لێك نیزیك بوونەتەوە. لە سێپتامبری ساڵی ٢٠٠٢دا دەوڵەتی ئەمریکا "ستراتیژیی ئەمنییەتی میللی(Notional Security Strategy) راگەیاندو بە "ستراتیژیی ئەمریکا بۆ دنیای پاش ١١ی سێپتامبر" یان "دوکترینی بووش" ناوی دەرکرد.

بەدوای ئەوەدا لە دیسامبری ساڵی ٢٠٠٣دا شووراى ئورووپا (کۆبوونەوەی سەرۆکەکانی وڵاتانی ئەندام) لە بروکسێل (ستراتیژیی ئەمنییەتیی ئورووپا)ی Europian Security Strategy پەسند کرد.

لە هەردووکی ئەم گەڵاڵانەدا، کێشەو هەڕەشەکانی رۆژهەڵاتی نێوەڕاست لە:

- هەژاری، بێکاریو نزم بوونی ئاستی خوێندەواری
- بە چارەسەرنەکراو مانەوەی کێشە ناوچەیی‌یەکان
- نەبوونی ئازادی، دێموکراسیو زاڵبوونی دیکتاتۆری
- شکڵنەگرتنی کۆمەڵگای مەدەنی
- دیاردەی تیرۆریزم
- مەترسیی بڵاوبوونەوەی چەکە کۆمەڵکوژەکاندا

دەبینن.

هەردووڵاش لە ڕێگاچارەی ئەم دیاردانەدا زۆر لێك نیزیکنو، سیاسەتیان لەو پێوەندی‌یەدا تا ئێستاش گۆڕانێکی ئەوتۆی بەسەردا نەهاتووە. ئەوەی گۆڕانی بەسەردا هاتووە، هەڵوێستو چۆنیەتیی بەرەنگاربوونەوە لەگەڵ ئەو دیاردانەیە.

لە سەرەتای خولی یەکەمی سەرکۆماریی جۆرج بووشدا، ستراتیژیی ئەمنییەتی نەتەوەیی ئەمریکا ڕێگای دەدا بەو وڵاتە لە کاتێکدا کە هەست بە مەترسیی چەکە کۆمەڵکوژەکان لە جێگایەك بکا ـ ئەگەر بە پێویستی زانی ـ بە بێ پەسندی ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان ـ "زەبری بەرگریکەرانە" (Pre - emptive Strike)ی لێبوەشێنێ.

بێجگە لە چینو ڕووسیە کە بە تەواوی دژی دوکترینی بووش لە ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست بوون، وڵاتانی ئورووپاییش ـ جگە لە بریتانیا ـ ئەو هەڵوێستەی ئەمریکایان بە لەژێرپێنانی یاسا نێونەتەوەیی‌یەکانو ڕەچاوکردنی سیاسەتی "خۆ بە میحوەردانانو بایەخ نەدان بە لایەنەکانی دیکە" دەزانیو بە کۆسپی سەر ڕێگای هاوکاریو هاوهەنگاویی نێونەتەوەیی‌یان دادەنا.

ئەو بڕگەیە لە بەڵگەنامەی "ستراتیژیی ئەمنییەتی نەتەوەیی" هەرچەند تا ئێستاش وەك خۆی ماوەتەوە، بەڵام لە دەوری دووهەمی سەرکۆماریی سەرۆك بووشدا، بەکردەوە وەلا نراو، تەنیا جاروبار لە وەڵامی پرسیارەکاندا وەك ئامرازێکی گوشارو، وەك دوا ئاڵترناتیڤ ئاماژەی پێ دەکرێ.

ئەو گۆڕانە لە سیاسەتی ئەمریکا نەك هەر ڕێگای بۆ لێك نیزیکبوونەوەی سیاسەتو کردەوەکانی ئەم وڵاتەو ئورووپا لەو ناوچەیەدا خۆش کرد، بەڵکوو بوو بەهۆی نەرمبوونی هەڵوێستی چینو ڕووسیە لە بەرامبەر ئەمریکادا. یەکێك لە ئاکامەکانی ئەو هاودەنگی‌یە لە ناوچەدا، پەسندکرانی ٣ بڕیارنامەیە دژی ڕێژیمی کۆماری ئیسلامیی ئێران لە ئەنجومەنی ئاسایشی نەتەوە یەکگرتووەکان لە ماوەی کەمتر لە دوو ساڵدا.

لەم ماوەیەداو بەدوای گۆڕانی سیاسەتی ئەمریکا، ئەکتیڤ بوونی سیاسەتی ٢ دەوڵەتی بەهێزی ئورووپا، قورسایی هێزی بەتەواوی بەلای ئەمریکادا وەرسووڕاند.

گۆڕانی حکوومەت لە ئاڵمانو هاتنە سەرکاری حیزبی دێموکرات مەسیحیو بەتایبەت هاتنە سەرکاری سارکۆزی لە فەرانسە وەك سەرۆك کۆمار، لە ئاڵوگۆڕە گرنگەکانی سیاسەتی ئورووپا لەم ماوەیەدا دەژمێردرێ. بەدوای هێرشی تیرۆریستیی ١١ی سێپتامبرو هێرشی ئەمریکا بۆسەر عێراق، فەرانسەو ئاڵمان بە توندی دژی هێرشەکە ڕاوەستانو لە ئەمریکا دوور کەوتنەوە. لە حاڵێکدا ئێستا ئەو دوو دەوڵەتە لەگەڵ سیاسەتی ئەمریکا بۆ دژایەتی لەگەڵ تیرۆریزمو بەرنامە ناوکی‌یەکانی ئێران کۆکنو هەموو پێکەوە سیاسەتی هاوبەش لە ناوچە دەبەنە پێش.

کۆمەڵە فاکتەرێکی دیکەش شوێنی خۆیان هەبووە لە پێکهاتنی ئەو ئاڵوگۆڕە بەرچاوانەدا کە گرنگترینیان پەرەئەستاندنی ئیسلامی ڕادیکاڵو مەترسیی جیددی تیرۆریزم لە ناوچەو جیهاندا بوو کە کۆماری ئیسلامیی ئێرانو کردەوەو سیاسەتەکانی لە هەردووکی ئەم

بوارانەدا یارمەتیدەرێکی بەهێز بوون بۆ لێك نیزیکبوونەوەی ئەو لایەنانە، بەتایبەت هەڕەشە ئاشکراکانی لە ولاتی ئیسرائیل. ئەو مەترسییانەش پێویستیان دەکرد کە ئەو لایەنانە بە یەکگرتوویی بەرەوڕووی ببنەوە. دەرکەوتەی ئەو ئاڵوگۆڕو لێك نیزیکبوونەوانە ـ بەتایبەت لە نێوان ئەمریکاو ئورووپادا ـ ئەوەیە کە ئەمریکاو ئورووپا رێك کەوتوون کە کێشەی ئیسرائیلو فلستینییەکانو وزەی ئەتۆمیی ئێران چارەسەر بکەن.

بۆ ئەو مەبەستە دوو سیاسەتی هاوتەریب لە ناوەوەو دەرەوە دەبەنە پێش: لە ناوخۆ، وتووێژەکانی نێوان ئیسرائیلو رێکخراوی فەتح بە سەرۆکایەتی مەحموود عەباس بەردەوامن، لە لایەکی دیکەوە وتووێژەکانی نێوان سووریەو ئیسرائیل هەنگاوی باشی بەرەوپێش هەلگرتووە، لەو پێوەندییەدا تەنانەت ئیسرائیل باس لە پاشەکشە لە بەرزاییەکانی گولانو پاشەکشە بۆ هێلی ٣٦ دەرەجەی پێش شەڕی نێوان عەرەبو ئیسرائیل لە ساڵی ١٩٦٧ دەکا. لە دەرەوەش هەردووك لایەنی ئەمریکاو ئورووپاو ولاتانی کەنداوی فارسیش بەرنامەی چڕوپڕیان هەیە بۆ بەرەوپێشبردنی ئاشتیی نێوان ئیسرائیلو فلستین.

ئەوەی تاکوو ئێستا وەك گرێ کوێرەیەك لەو ناوەدا ماوەتەوەو کۆسپە، ئەو دووبەرەکییەیە کە لە نێوان لایەنەکانی فلستینیدا بەردەوامەو تا کاتێك سازانێك لە نێوان حەماسو حکوومەتەکەی مەحموود عەباسدا نەیەتە کایەوە، وتووێژی ئیسرائیل لەگەڵ یەکێك لەوان بە ئەنجام ناگا. کۆماری ئیسلامیی ئێران دەوری هەرە سەرەکیی هەیە لە بەهێزکردنی دووبەرەکایەتیی نێوان لایەنی رێکخراوی فەتحو حەماسو بێئاکام هێشتنەوەی هەوڵەکانی ئاشتی لە هەموو لایەکەوە. هەرچەند لەم چەند مانگەی رابردوودا وەك باس کرا هەنگاوی بەرچاو لە پێوەندی لەگەڵ کۆتاییهێنان، یان لانیکەم کەمکردنەوەی گرژییەکان لەو ناوچەیە هەلگیراوە، بەو حاڵەش کارو تێکۆشانی زۆرتر هەڵدەگرێ، چونکە مەسەلەکان زۆر ئاڵۆزو پێکەوە گرێدراون.

بەو حاڵەش لە لێکدانەوەو هەڵسەنگاندنی هەموو لایەنەکان، وا چاوەڕوان دەکرێ کە لە ئەگەری سەرکەوتنی ئەو هەوڵانەدا ئاڵۆزییەکانی ناوچە بەرەو کەمبوونەوە بچنو سەردەمی هێزنواندنو دەستتێوەردانی کۆماری ئیسلامی لە ناوچەدا مەودای بەرتەسك بکرێتەوە، بەتایبەت ئەگەر هەروا لە سەر بڕیاری پیتاندنی یۆرانیۆم سوور بێ.

لە پێوەندی لەگەڵ کێشەکانی رۆژهەلاتی نێوەڕاست، هەلۆێستی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران ئەوەیە کە:

١ـ پشتیوانی لە مافی فلستینییەکان دەکا بۆ دامەزراندنی ولاتێکی سەربەخۆو، ژیانێکی شیاوی مرۆڤی ئەم سەردەمە. لە هەمان کاتدا مافی ئیسرائیلییەکانیشە کە ژیانێکی پڕ لە ئاسایشو دوور لە ئاڵۆزی لەگەڵ جیرانەکانیان هەبێ. باشترین رێگاش بۆ بەدەستهێنانی ئەو مافە رەوایانە، وتووێژی ئاشتیخوازانەو سنگ فراوانییە کە پێویستە لە هەردووك لاوە هەنگاوی جیددیی بۆ هەڵگیرێ.

لەم پێوەندییەدا رادەگەیەنین کە گەلی کورد لە کوردستانی ئێرانو حیزبی دێموکراتی کوردستان بەتایبەتی، بە پێچەوانەی سیاسەتەکانی رێژیمی کۆماری ئیسلامیی ئێران، هیچ چەشنە دوژمنایەتییەکیان لەگەڵ ئیسرائیلدا نیە.

٢ـ لە هەنگاوەکانی ئاشتی بە مەبەستی چارەسەرکردنی ئەم کێشە لەمێژینەیە لە لایەن هەر لایەنێکەوە هەلگیرێ پشتیوانی دەکاو، دژی هەموو دەستتێوەردانێکی کۆماری ئیسلامیی ئێران بە مەبەستی پەکخستنی ئەم پرۆسەیە.

٣ـ بە پێچەوانەی ئەو سیاسەتەی کە تا ئێستا لە بۆچوونی رۆژئاواییەکاندا بە نیسبەت ئەو ناوچەیە باو بووەو، ویستوویانە کێشەی ئەو ناوچەیە لە چوارچێوەی کێشەی نێوان ئیسرائیلو فلستینییەکاندا بەرتەسك بکەنەوە، ئێمە لەو باوەڕەداین کە کێشەی کوردەکان کەمتر لە کێشەی فلستینییەکان نیە.

٤ـ جێگیربوونی سیستمی دێموکراتیک‌و ڕەچاوکردنی مافی مرۆڤو یەکسانی لە نێوان نەتەوەو ئایین‌و ئایینزاکان، خواستی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران بۆ سەقامگیری لە ناوچەیە.

کوردەکان بە حەشیمەتێکی نیزیک بە ٣٥ میلیۆن، یەکێک لە گەورەترین نەتەوەکانی بێدەوڵەتن کە خاکیان بەدوای شەڕەکانی چالدران‌و یەکەمی جیهانیدا دابەش کراوەو ماوەی زیاتر لە سەدەیەکە لە دژی زوڵم‌و زۆری دەسەڵاتداران بۆ بەدەستهێنانی سەرەتاییترین مافەکانی خۆیان خەباتیان کردوە. ئەو حکوومەتە دیکتاتۆرانەی خاکی کوردیان بەسەردا دابەش کراوە، لە هیچ کردەوەیەکی دژی ئینسانی دەرحەق بەو گەلە کۆتاییان نەکردوە. هەر ئێستاش کوردەکان لە بەشەکانی تورکیا، ئێران‌و سووریە بۆ بەدەستهێنانی مافی نەتەوایەتی‌و دێموکراتیکی خۆیان خەبات دەکەن.

بۆیە چارەسەری کۆتایی کێشەکانی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست، کاتێک بە ئەنجام دەگا کە کوردەکانیش بتوانن لەو وڵاتانەی کە تێیدا دەژین، لە ژێر زوڵم‌و زۆرداری ڕزگاریان بێ‌و بە مافە نەتەوایەتییەکانی خۆیان بگەن. داخوازییەکانی نەتەوەی کورد لە هەموو پارچەکانی کوردستاندا، لە چوارچێوەی جاڕنامەی گەردوونیی مافی مرۆڤدا دەگونجێن‌و ئەمەش بەو مانایەیە کە دۆزی کورد مەسەلەیەکی نێوخۆیی ئەو وڵاتانە نیە کە کوردیان تێدا دەژی، بەڵکوو مەسەلەیەکە کە پێوەندیی بە کۆمەڵگای نێونەتەوەییەوە هەیەو پێویستە کۆمەڵگای نێونەتەوەیی بەرپرسایەتییەکانی خۆی لەو پێوەندییەدا وەئەستۆ بگرێ‌و نەتەوەی کورد نەک هەر نابێ ببێتە قوربانیی ڕەوتی ئاشتی‌و سەقامگیری لە ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست، بەڵکوو دەبێ یەکێک بێ لە بنەماکانی ئاشتی لە ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست.

٣ـ پرسی کورد

لە سەردەمی شۆڕشی زانیاری‌و پێوەندییە خێراکاندا، ئەو حکوومەتانەی کە کوردیان بەسەردا دابەش کراوە، ناتوانن وەک ڕابردوو و بە بێدەنگی کورد قەڵاچۆ بکەن، چونکە لە سایەی ئەم ئاڵوگۆڕە بەرینانەی ڕاگەیاندن پێکیان هێناوە، داپڵۆسین‌و ستەم‌و سەرکوتی ئەو خەڵکەو هەروەها نێوەڕۆکی مافخوازانەی خەباتی ڕزگاریخوازیی ئەوان، تاڕادەیەکی زۆر لە جیهان ناسراوە. بەو حاڵەش تا ئێستا کورد ـ بێجگە لە کوردەکانی کوردستانی عێراق ـ وەک گەورەترین نەتەوەی بێحکوومەت هەر لە ژێر ستەم دایەو لە سەرەتاییترین مافەکانی خۆی کە خوێندن بە زمانی زگماکی‌و مافی دیاریکردنی چارەنووس بە دەستی خۆیەتی، بێبەش کراوە. تا ئێستا پرسی کورد وەک نەتەوەیەک نەکەوتۆتە ڕۆژەڤی ناوەندە دەسەڵاتدارەکان‌و ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکانەوە.

ـ لە تورکیە کە بەرینترین خاک‌و زۆرترین حەشیمەتی کوردی تێدا هەڵکەوتوە، بە هەزاران گوند بە مەبەستی بەربەرەکانێ لەگەڵ جووڵانەوەی کورد لەگەڵ خاک یەکسان کراون، هەروا بە وێرانی ماونەتەوەو دانیشتوانیان لە پەراوێزی شارە گەورەکان، لە خراپترین وەزعدا ژیان تێپەڕ دەکەن. لەگەڵ ئەوەی کە لەم ٣ ـ ٤ ساڵەی دواییدا زەختی نێونەتەوەیی بۆ سەر حکوومەتی تورکیە بە مەبەستی چارەسەری ئاشتیخوازانەی پرسی کورد لەو وڵاتەدا کەم‌و زۆر بەردەوام بووە، بەڵام، تا ئێستا حکوومەت دەیەوێ پرسی کوردی ئەو وڵاتە وەک پرسی تێرۆریزم بە جیهان بناسێنێ‌و بە هەموو تواناوە هەوڵی سەرکوتکردنی داوە.

کوردەکان لەو وڵاتەشدا وەک باقیی وڵاتانی حاکم بەسەر کورددا، لە ڕیزی بێبەشترین حەشیمەتی دانیشتووی ئەو وڵاتەدان. جێی خۆشحاڵی ئەوەیە کە کوردەکانی ئەو وڵاتەش لە خەبات کردن بە چۆکدا نەهاتوون‌و ملیان بۆ سیاسەتەکانی دەوڵەتی تورک کە تواندنەوەی کوردە، ڕانەکێشاوە. جیاوازییەک کە لەو بەشە لە هەڵسەنگاندن لەگەڵ باقیی بەشەکانی کوردستان دەبینرێ، ئەوەیە کە

خەباتی سیاسیو مەدەنی کەمو زۆر رێگای بۆ کراوەتەوەو خەڵکی وشیاری ئەو بەشەش بە خۆشییەوە لەو شێوە خەباتە بە مەبەستی بەرەوپێشبردنی ویستە دێموکراتیکەکانیان کەڵکی باش وەردەگرن.

ـ خەباتی کورد لە سووریە وەك کوردی هەرکام لە بەشەکانی دیکە تایبەتمەندیی خۆی هەیە. لەگەڵ ئەوەی کە لەو وڵاتەدا کورد خەباتی چەکدارانەی نەکردوە، خەباتی سیاسی بۆ وەدەستهێنانی مافەکانیان بەردەوامە. ناوچە کوردنشینەکان لەگەڵ جیاوازیدانانی زۆر لە لایەن حکومەتەوە بەرەورووونو بە دەیان هەزار کەس لە ناسنامەی ئەو وڵاتەش بێبەش کراونو بەم چەشنە تەنانەت مافی هاووڵاتیبوونیشیان لێ سەندراوەتەوە. لە ٢ ـ ٣ ساڵی رابردوودا چەندین حەرەکەتی ئیعترازیی خەڵك بە دژی رێژیم رووی داوەو ئەوەش بۆتە هۆی کوژرانو زیندانیکردنی ژمارەیەکی بەرچاو لە خەڵكو پێکهێنانی وەزعی ئەمنییەتیی توندوتیژ بەسەر خەڵکەکەدا. بە عەرەب کردنو گۆرینی دێموگرافیای ئەو بەشە لە کوردستان بە هۆی کۆچپێدانی عەرەبەکان لە لایەن حکومەتەوە، بەتایبەت لە ناوچە سنووریيەکانی تورکیەو عێراق.

حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران، وەك پرەنسیپی نەتەوەیی هەمیشەیی خۆی، پشتیوانی لە خەباتی مافخوازانەو دێموکراتیکی کورد لە کوردستانی تورکیەو سووریە دەکاو هیوادارە حیزبو هێزە بەپرەنسیپو مەسئوولەکانی هەرکام لەو بەشانە بە لەبەرچاوگرتنی تایبەتمەندیيە سیاسی ـ ژێئۆپۆلیتیکیيەکانی ئەو بەشانە، هەلەکانی بەردەم خەباتی رەوای کورد بقۆزنەوەو هەنگاوی روولەپێش بۆ گەیشتن بە ئامانجە نەتەوەیی ـ دێموکراتیکەکان هەڵگرن. هەروەها خوازیاری ئەوەیە کە رێکخراوی نەتەوەیەکگرتووەکانو باقی ناوەندە نێونەتەوەییيەکانی بریار بەدەستی جیهان، رێگایەك بدۆزنەوە بۆ زەخت خستنە سەر حکوومەتی ئەو وڵاتانەی کوردیان بە سەردا دابەش کراوە تا رێگاچارەیەکی ئاشتیخوازانە بۆ پرسی کورد رەچاو بکەنو دەست لە قەڵاچۆ کردنی کوردستان هەڵبگرن.

کوردستانی عێراق

لە چوارچێوەی ئاڵوگۆرەکانی پێکهاتوو لە ناوچەی رۆژهەڵاتی نێوەراستو لە گۆشەنیگای کێشەی کوردەوە، رووخانی حکومەتی سەددام حسێن، بە گرنگترینو شوێندانەرترین ئاڵوگۆر دەژمێردرێ. بە پێکهاتنی حکومەتی نوێی عێراقو یاسای بنەرەتیی ئەو وڵاتە، کوردستانی عێراق یەکەم بەش لە کوردستانی دابەشکراوە کە بە یاساو بەکردەوە دەبێتە خاوەن حکومەتو دەسەڵاتی بەڕێوەبردنی ناوخۆییو کورد لە پلەی بەرزی دەسەڵاتدا لە بەڕێوەبردنی کاروباری گشتیی عێراقدا بەشدار دەبێ. لە دوای ١١ مانگ تەمەنی حکوومەتی کۆماری کوردستان لە شەڕی دووهەمی جیهانی بەملاوە، ئەم ئاڵوگۆرە گرنگترین ئاڵوگۆڕی ناوچەیە کە بە قازانجی کورد هاتۆتە پێش.

هەرچەند تاکوو ئێستاش کورد لەم بەشە لەگەڵ کۆمەڵێك کۆسپو تەگەرەی نێوخۆییو دەرەکی رووبەڕوویەو هێشتا بە بەشێك لەو مافانەی کە لە یاسای ئەم وڵاتە دەستنیشان کراون، نەگەیشتووە، بەڵام هەمووی ئەوانە شتێك لە گرنگیی ئەو دەسکەوتە مێژووییيە ناگۆڕن. هەربۆیەش ئەگەر دوژمنانی مافی نەتەوایەتیی گەلی کورد لە نێوخۆی عێراقو دەرەوە، ئەم ئاڵوگۆڕە بە دژی بەرژەوەندیيەکانی خۆیان دەزانن و بۆ نەهێشتنی یان بەرتەسکردنەوەی تێدەکۆشن، نەتەوەی کوردیش لە هەر کوێی گۆی زەوی بێ، ئەم دەسکەوتە بە دەسکەوتی خۆی دەزانێو بە چاوی رێزەوە سەیری دەکا. ئەم هەستە بێگومان ئەرکی سەرشانی بەڕێوەبەرانی حکوومەتی کوردستانو نەتەوەی کورد بەگشتی قورستر دەکا، بەم واتایە کە گەلی کورد لە هەموو بەشەکاندا پێویستە بە گوێرەی توانا بەرگری لەو دەسکەوتە بکاو لە سیاسەتو کردەوەدا بۆ بەهێزترکردنو سەقامگرتوویی ئەم دەسەڵاتە هەوڵ بدا. لە بەرانبەردا حکوومەتی هەرێمی کوردستانیش وەکوو ئەرکێك، پێویستە یارمەتیدەری جووڵانەوەی بەشەکانی دیکە بێ بۆ بەدەستهێنانی ئازادیو

مافە دێموکراتیکەکانیان، پێکهێنانی هاوسەنگییەکی گونجاو لە نێوان ئەم دوو چاوەڕوانیو ئەرکەدا، پێویستی بە وردبینیو لەبەرچاوگرتنی بەرژەوەندیی نەتەوەیی لە لایەن هەموو بەشەکانەوە هەیەو دابینبوونی بەرژەوەندیی هیچ بەشێك نابێ زەرەر بە بەرژەوەندیی بەشی دیکە بگەیەنێ.

٤ـ ئێران

دیکتاتۆری ئاشکراتر لە رابردوو

ئێران ولاتێکی فرەنەتەوەیەو هەرکام لە نەتەوەکانی پێکهێنەری ئەم ولاتە ـ کورد، فارس، تورك، عەرەب، بەلووچو تورکمەن ـ بە شێوەی گشتی لە سەر خاکی خۆیان نیشتەجێن. بەهۆی زاڵ بوونی حکوومەتە دژی گەلییەکانی پەهلەویو کۆماری ئیسلامییەوە ئەو نەتەوانە لە هەموو مافە نەتەوەیییەکانیان بێبەش کراون.

رەوتی رووداوەکان لە ئێراندا لە ماوەی نێوان کۆنگرەکانی ١٣ ـ ١٤ (١٣٨٣ ـ ١٣٨٧)دا درێژەی ئەو رەوتەیە کە لە ساڵانی پێشترەوە دەستی پێکردبوو، بەو جیاوازییەوە کە رۆژ لەگەڵ رۆژ رادەی دیکتاتۆریو زەبرو زەنگ، هەژاری، بێکاری، گەندەڵیی دەزگای بەڕێوەبردن، پشتگیری لە تیرۆریزم، لەژێرپێنانی مافی مرۆڤ، سەرکوتی جووڵانەوە نەتەوەیییەکانو ...، بەرەو ژوورتر هەڵکشاوە.

لەو ماوەیەدا هەرچەند بە رواڵەت هەڵبژاردنێك بۆ مەجلیسی شووڕای ئیسلامیو هەڵبژاردنێکیش بۆ سەرۆك کۆمار کراوە، بەڵام هەڵبژاردنەکان لە چەشنی هەڵبژاردنەکانی پێشوو سەرەڕای پێهەڵگوتنەکانی رێژیمو هەراوهووریا ساز کردن بۆ چەواشەکاریی رای دەرەوە، دەسکەوتێکیان بۆ خەڵك نەبووە. بەناو نوێنەرانی هەڵبژێردراو لە چەندین پاڵوێنەدا پاڵێوراون تا هیچ ئاسەوارێکیان لە بیری ئازادو خەمی خەڵکیان پێوە نەبێو ملکەچی بێئەملاو ئەولای نیزام بنو بەرژەوەندییەکەی بپارێزن، بۆیە دەبینین کە مەجلیس هەروا بێدەسەلاتەو لە بەرامبەر ئەو هەموو بێقانوونیو لەژێرپێنانی مافی ئاشکرای خەڵك، نەك هەر بێدەنگو چاولێکەرە، بەڵکوو بێعەدالەتیو ستەمەکان دەسەلمێنێ. ئامادەکاری بۆ هەڵبژاردنی مەحموود ئەحمەدینژادیش وەك سەرۆك کۆمار، بەپێچەوانەی هەموو ئەو دروشمانەی کە لە سەردەمی هەڵبژاردندا بە خەڵکی دا، وەرچەرخانێکی تەواو بوو بۆ دواوە، بەو واتایەی کە سەرکوتی جیابیران، جیاوازی دانانو هەڵاواردن، سەرکوتو بێحورمەتی بە ژنان، کرێکارانو هەڵسووڕاوانی مافی نەتەوایەتیو باقی توێژەکانی هەژاری ولات، زیاتر لە رابردوو پەرەی گرتو دیکتاتۆری ئاشکراتر خۆی نواند. لەو ماوەدا بەتایبەت لە دوو ساڵی رابردوودا سەرەڕای بەرزبوونەوەی زیاتر لە سێ قاتی نرخی نەوت، هەژاریو بێکاری لە ولاتدا بە شێوەیەکی بێوێنە پەرەیان گرتو جیرەبەندی بێنزین بە هۆی کەمیو هەروەها بڕانی چەندین کاتژمێر کارەبا لە رۆژدا ئاکامی ئیدارەی سەرکۆمارن.

ئەگەر بمانەوێ خاڵێکی ئەرێنی لە ماوەی سەرۆکایەتی ئەحمەدینژاددا باس بکەین، هیچ شتێك نابینینەوە بێجگە لەوەی کە سیاسەتو کردەوەکانی ئەو، رووی درێوی حکوومەتی کۆماری ئیسلامیی ئێرانی بۆ ئەو بەشە لە دنیای پێشکەوتوو ئاشکرا کرد کە پێشتر بە گوێرەی پێویست شارەزای سیاسەتە دواکەوتووانەکەی رێژیم نەبوون. گرنگترینی ئەو سیاسەتانە بریتی بوون لە حاشا کردن لە هولوکوستو هەڕەشەی سڕینەوەی ولاتی ئیسرائیل لە سەر گۆی زەوی، دەستێوەردانی ئاشکرا لە کاروباری ولاتانی ناوچە بەتایبەت عێراق، فلستین، سوریەو لوبنان بە ناردنو پشتگرتنی تیرۆریزمو هەوڵدان بۆ سەرنەگرتنی هەوڵەکانی ئاشتی لەو ناوچەداو، پێداگری لە سەر پیتاندنی ئۆرانیۆم.

پێویستە هەر لێرەدا جارێکی دیکە ئەو راستییە دووپات بکەینەوە کە ئەحمەدی‌نژادو باقی ئورگانو مۆرە وردو درشتەکانی ئەم حکوومەتە، کەمو زۆر وەك یەك بێ‌دەسەلاتنو تەنیا ئەرکیان بەڕێوەبردنی بڕیارو فەرمانەکانی ولایەتی فەقیهە. بۆیە لە دیاریکردن یان بەناو هەڵبژاردنیشیاندا تەنیا پێوانە وەفاداری بە ویلایەتەو هیچی دیکە. ئاکامی ئەو چەشنە سیاسەتانەش هەروەك تا ئێستا ئەزموون کراوە، بێجگە لە خراپتربوونی رۆژبەرۆژ زیاتری ژیانی خەڵکی ئێران شتێکی دیکە نیە. هەر بۆیە هیواداری بە رێفۆرم، ئاڵوگۆڕی بەرەوپێش‌و باشتربوونی ژیانی خەڵك لە ناوخۆو، حورمەت دانان بۆ یاسا نێونەتەوەیی‌یەکان، پشت کردن لە تیرۆریزم لە سیاسەتی دەرەوەی ئەم رێژیمەدا، هیوادارییەکی بێ‌ئاکامەو بێجگە لە رووخاندنی کۆماری ئیسلامی‌و هێنانە سەرکاری حکوومەتێکی گەلیی دێموکرات، رێگایەکی دیکە بۆ رزگاربوون لە چنگ ئەو رێژیمە سەرەڕۆیە نیە.

بۆ روونبوونەوەی زیاتری وەزعی ئێران لە ژێر دەسەلاتی کۆماری ئیسلامیدا، هێما بە چەند لایەنی دیکەی کەمو کووڕی‌یەکان دەکەین:

ئا- لەشساغی‌و دەرمان

بە وتەی پسپۆڕانی بواری دەرمانی، کەمکردنەوەی بوودجەی دەرمانی‌و بێهداشت بۆتە هۆی ئەوە تێچووی چارەسەریی نەخۆشی‌یەکان بە رادەیەکی ئەوتۆ هەڵکشێتە سەرەوە کە ئەگەر لە بنەماڵەیەکی مامناوەندی‌دا کەس یان کەسانێك دوچاری نەخۆشی بن، خەرجی چارەسەری نەخۆشی وەزعی ئەوان دێنێتە خوارەوەی هێڵی هەژاری. بە پێی ئەم راپۆرتانە، ئێران لە نێوان ١٩١ ولاتی دنیادا پلەی ١١٢ی هەیە، کە ئەوەش بە بوونی داهاتی زۆری نەوت، وەزعێکی زۆر خراپە. لە ١٠٪ی بنەماڵە هەژارەکان، ١٥٪ تێچووی پێداویستییەکان خەرجی دەرمانە، لە حاڵێکدا ١٠٪ی بنەماڵە دەوڵەمەندەکان تەنیا ١/٥٪ تێچووی پێداویستی‌یەکانیان خەرجی دەرمان دەکەن. ئەوەش دەگەڕێتەوە بۆ دوو هۆی سەرەکی:

یەکەم: لە ساڵانی دوایی‌دا خواردنی مەوادی نشاستەیی چونکە لە لایەن دەوڵەتەوە سوبسیدی بۆ دەدرێ‌و نرخی هەرزانترە، بنەماڵە هەژارەکان ئەو مەوادەیان لە جیاتی گۆشت، میوەو سەوزی بەکار هێناوە، لە ئاکامدا دوو لەسەر سێی خەڵك بەهۆی کەمیی کەلسیۆم دوچاری پووکیی ئێسك‌و باقیی نەخۆشی‌یەکان هاتوون.

دووهەم: بەهۆی بەرزبوونەوەی خەرجی چارەسەریی نەخۆشی‌یەکان، بنەماڵەکان لە توانایاندا نیە کە لە ژێر چاوەدێریی دوکتوردا بن یان ئەگەر هەستیان بە نەخۆشی کرد، زووتر بڕۆنە لای دوکتورو، بۆیە کاتێك بە ناچاری دەچنە لای دوکتور کە نەخۆشی‌یەکانیان زۆر سەخت بووەو چارەسەرکردنەکەی خەرجی یەکجار زۆری تێدەچێ.

راپۆرتی ئەم شارەزایانە هەروەها ئیشارە بە وەزعی خراپی رەوانیی خەڵك دەکاو، دەڵێ ٢٠ - ٢٥٪ی خەڵك لەگەڵ مەترسیی نەخۆشی‌یە رەوانی‌یەکان بەرەوڕوون.

نەبوونی بیمەی بەساڵداچووان لە داهاتوودا وەزعەکە لەوەش خراپتر دەکا. راپۆرتەکە دەڵێ ٢٠٪ی ئەو کەسانەی لە شارەکان کار دەکەنو هێندێك لە کارگاکان کەمتر لە ٥ کەس کاری تێدا دەکەن، بیمەی خانەنشینی‌یان نیە. ٢٠٪ لە حەشیمەتی ئێران کە نیزیك بە ١٤ میلیۆن کەس دەگرێتەوەو زیاتر لە قەراخ شارەکان دەژین لەو حاڵەتەدان. بەکورتی بە پێی ئاماری بانکی ناوەندی لە ماوەی ساڵێکدا (٨٤ - ٨٥) خەرجی دەرمان ١٨/٧٪ زیادی کردووەو بە پێی ئەم لێکدانەوەیە رادەی بەرەوژوو چوونی خەرجی دەرمانی لە ساڵەکانی ٨٦و ٨٧دا زۆر لەو رەقەمە تێدەپەڕێ.

ئێمە لەو باوەڕەداین کە لە ئێرانی داهاتوودا پێویستە دەرمانو لەشساغی بۆ چین‌و توێژە کەم داهاتو هەژارەکان دابین بکرێ.

ب ـ هەژاریو بێدەرەتانی

هەژاریو بێدەرەتانی یەکێك لە دیارییەکانی کۆماری ئیسلامی بۆ خەڵکی ئێرانە کە بەداخەوە ساڵ بە ساڵ پەرەگرتووتر دەبێ. خەڵکی ئێران کە بە بوونی وڵاتێکی دەوڵەمەند لە باری سەرچاوە سەرزەوییو ژێرزەوییەکان دەبوایە خەڵکێکی بەختەوەرو خۆشگوزەران بان، بەهۆی سیاسەتی ئابووریی هەڵە، بێکیفایەتیی دەسەڵاتبەدەستانو بەتایبەتی گەندەڵیو فەسادی ئیداری، دوچاری ڕەوشێکی وا هاتوون کە جاری وایە بۆ پەیدا کردنی نانی شەو یان چارەسەری نەخۆشی منداڵیان دەست دەدەنە هەموو کردەوەیەکی ناشایستو ناڕەوا. دیارە ئاسەوارە نالەبارەکانی سزا نێودەوڵەتییەکان لە سەر ئابووریی ئێران بەبۆنەی پێداگری ڕێژیم لە سەر پێتاندنی ئۆرانیۆمیش بەشێك لە هۆیەکانی ئەم هەژاریو گرانیەن.

"ناوەندی پارێزەرانی مافی مرۆڤ" لە ساڵی ١٣٨٤دا دەنووسێ لە خۆشبینانەترین هەڵسەنگاندنی ڕەسمیی دەوڵەتدا، ١٠ تا ١١ میلیۆن کەس لە حەشیمەتی ئێران ناتوانن لانیکەمی پێداویستییە بنەڕەتییەکانی خۆیان دابین بکەن. بەڵام بە پێی ڕاپۆرتی ڕۆژنامەی "آفتاب یزد" کە لە ڕێکەوتی ٢٣ی جۆزەردانی ١٣٨٧دا بڵاو بۆتەوە، ١٤ میلیۆن کەس لە ژێر هێڵی هەژاریدا دەژین، کە دەبێتە ٢٠٪ لە حەشیمەتی گشتیی وڵات.

بە پێی ئەم ئامارانە، لە نێوان ساڵەکانی ١٣٨٤ ـ ٨٧، لانیکەم ٣ میلیۆن کەس چوونەتە ژێر هێڵی هەژاری.

گۆڤاری ئابووریی "شونیکس" ئاستی ئاوسانی ڕەسمی لە ١٨٠ وڵاتی دنیا لە ساڵی ٢٠٠٧ی بڵاو کردۆتەوە. بە پێی ئەو ئامارانە، وڵاتی ڤێنزۆئێلا بە نرخی ڕەسمی ئاوسانی ١٨٪و کۆماری ئیسلامی بە نرخی ئاوسانی ١٩٪ی لە ڕوتبەی ١٧٥ و ١٧٦ دانو تەنیا چوار وڵاتی ئێریترە، گینە، میانمارو زیمبابوە کە تووشی قەیران بوون، نرخی ئاوسانیان لە ئێران زیاترە.

بێجگە لەوە کە ئەو ئامارانە جێگای بڕوا نین، چونکە لە لایەن ناوەند یان کاربەدەستانی ڕەسمیی وڵاتەوە ڕاگەیەندراون، شارەزایانی ئابووری لەو باوەڕەدان کە ئاماری ڕاستەقینە لە ئێران زۆر لەو ڕادەیە زیاترە.

هەڵدانی واقعی ئابووری "رشد واقعی اقتصادی" لە سەرمایەدانانەوە سەرچاوە دەگرێ، لە حاڵێکدا بە پێی ئامارێك کە لە لایەن بانکی ناوەندییەوە بڵاو کراوەتەوە، نرخی هەڵدانی سەرمایەدانانی ناخالیس لە ١٤٪ لە ساڵی ١٣٨٠ گەیشتۆتە نێزیك بە سفر لە ساڵی ١٣٨٦دا.

بە لەبەرچاوگرتنی وەستانی هەڵدانی سەرمایەدانان، چۆن دەکرێ لەگەڵ بێکاری بەربەرەکانێ بکەی. قووڵایی ئەم تراژێدیایە کاتێك روونتر خۆی دەنوێنێ کە لە بیرمان نەچێ ٨٠٪ی داهاتی ئەرزیی ئێرانو ٦٠٪ی بوودجەکەی لە داهاتی نەوت دەست دەکەوێو، ئەگەر سەیرێکی قیمەتی نەوت بکەین لە ماوەی ٣ ساڵی ڕابردوودا قیمەتی نەوت زیاتر لە ٣ قات چۆتە سەرێ، بەڵام بە پێچەوانەی ئەو هەموو داهاتانە، خەڵك ڕۆژبەڕۆژ زیاتر برسیو بێکار دەبێو، حەشیمەتی زیاتر دەکەونە ژێر هێڵی هەژاری.

لێکۆڵینەوەیەکی دیکە باس لەوە دەکا کە پێکهاتەی ئابووریی ئێران، پێکهاتەیەکی نەوتییە. بوونی دامەزراوە هاوتەریبەکان (نهادی موازی)و بونیادە جۆراوجۆرەکان، فەزای ئابووریی وڵاتیان ناڕوون کردوە.

ـ ئەم بونیادانە نیزیك بە نیوەی بەرهەمی ناخالیسی نەتەوەیی (ملی)یان لەبەردەست دایەو، تا ئێستا لە دانیماڵیات چاوپۆشییان لێ کراوەو زۆربەیان سەر بە سوپای پاسداران یان ئاخوندە دەستڕۆیشتووەکانن.

ـ لە ساڵی ١٣٨٧دا ٢ میلیاردو ٦٤٣ میلیۆن دۆلار سەرمایە لە ئێران چۆتە دەرێ، ٢٠٠ شیرکەت بەهۆی ئێرانییەکانەوە لە دوبەی سەبت کراون.

ـ لە بەندەرەکانی ئێراندا ١٦٠ ئێسکلە هەیە کە هیچ کۆنترۆڵێکیان بەسەرەوە نیە. گومرگی مێهرئابادی ٥ لە کۆنترۆڵی بەرپرسانی ئەو فرۆکەخانەیەدا نیە، بایی ساڵانەی قاچاخی شتومەك لە ئێراندا لە نێوان یەك میلیاردو ٦٠٠ میلیۆن دۆلار تا ٧ میلیارد راگەیەندراوە، کە زۆربەی لە ژێر کۆنترۆڵی سوپای پاسداران دایە.

تا رێژیمی کۆماری ئیسلامیو باندە جۆراوجۆرە ئابووریو تالانچییەکان لەسەر کار بنو دەستیان بەسەر ئابووریی ئێراندا گرتبێ، قەیرانەکان زیاترو زیاتر دەبنو خەڵکی ئێران هەژارترو کێشەکان زیاتر قووڵ دەبنەوە.

ج ـ پەرەگرتنی دیاردە دزێوە کۆمەڵایەتییەکان

لە وەزعێکی ئابووریی ئەوتۆدا کە پێشتر ئیشارەی پێ کرا، چوونەسەری رۆژبەرۆژی ئاستی بێکاری، شتێکی چاوەڕوان کراوە. ناوەندی ئاماری ئابووریی ئەمریکا، رادەی بێکاری لە ئێراندا ١١٪ باس دەکا. بە لەبەرچاوگرتنی ئەو راستییەی کە تەنانەت ئەو کەسانەی کە لە ئێراندا کاریشیان هەیە، رادەی داهاتەکەیان ئەوەندە نزمە کە وەڵامدەری پێویستییە سەرەکییەکانی ژیانیان نیە، دەکرێ بێنینە بەرچاومان کە حاڵو گوزەرانی ئەو حەشیمەتە بێکارە چەندە سەختو تاقەت پرووکێنە. بەڵام بێگومان ئاستی بێکاری هەر بەوەندەی کە هەیە راناوەستێو پێ بە پێی چوونەسەری ئاوسانی دراو، داخرانی کارخانەکان، وەزعی خراپی جووتیاران بەتایبەت لەم وشکەساڵییەداو، بەگشتی ئاڵۆزتربوونی وەزعی ئابووریی ئێران، روو لە پەرەگرتن دەکا.

دەردی سەرباری ئەو دەردانەش کە خەڵکی ئێران دوچاری بووە، روولە زیادبوونی رادەی موعتادەکانە، کە پرئێش‌وئازارترین دەردی کۆمەڵایەتیی ئەمرۆی خەڵکی ئێرانەو لە دیارییەکانی رێژیمی کۆماری ئیسلامیی ئێرانە. فەزای حاکم بەسەر خەڵکی ئێراندا بەهۆی گرانی، بێکاری، ناهومێدی بە داهاتوو، نەبوونی سەرگەرمیی سالمو لەوەش زیاتر ئامادەکاریو ئاسانکاریی رێژیم لە بڵاوبوونەوەی ئەم ماددەماڵوێرانکەرەدا، رادەی موعتادەکان بە شێوەیەکی بەرچاو روو لە زیادبوون دەکا.

زیندانەکانی کۆماری ئیسلامی، قوتابخانە ناوەندیو تەنانەت هێندێك لە سەرەتاییەکان، مەکۆی دوچاربوونی لاوەکان بەو ماددانەن. بۆیە ئێستا یەکێك لە گەورەترین نیگەرانیو دڵەڕاوکێی بنەماڵەکان ئەوەیە کە چۆن منداڵەکانیان لە دوچاربوون بەو بەڵایە بپارێزن، یان ئەگەر کەس یان کەسانێك لە بنەماڵەکانیاندا دوچاری ئەم دەردە بوون، چۆن رزگاریان بکەن.

هەمووی ئەم وەزعەش دەستیان داوەتە یەکو فەزایەکی ئالوودەیان پێك هێناوە بۆ پەرەگرتنی لەشفرۆشی، هەڵوەشانەوەی بنەماڵەکانو دەیان دەردی بێدەرمانی دیکە. دیارە رێژیمیش هەروەك لە رابردوودا نەیتوانیوەو زۆرجاریش نەیویستوە بەرگری لە پەرەگرتنی ئەم دیاردە دزێوانە بکا، لە داهاتووشدا ناتوانێو بەداخەوە دەبێ چاوەڕوانی پەرەگرتنی زیاتری ئەو دیاردانە بین. چونکە دەسەڵاتدارانی رێژیم بێجگە لەوەی کە تەنیا لە فکری خۆیاندانو ئەوەی بیری لێ ناکەنەوە سەلامەتی کۆمەڵگاو بەختەوەریی خەڵکە، تەنانەت ئەگەر بیشیانەوێ، بەم عەقڵییەتو ئیدئۆلۆژییە دواکەوتووانەیە ناتوانن گرفتەکانی ئەم سەردەمەی کۆمەڵگا چارەسەر بکەن. تەنیا رێگایەك کە ئەوان بیریان لێ کردۆتەوە، سەرکوتو زەبرو زەنگ نواندن بەسەر خەڵکدایە. ئاکامی ئەم کارەش هیچ نەبووە بێجگە لە توورەییو بێزاریی زیاتری خەڵکی وەزاڵەهاتوو کە رۆژبەرۆژ زیاتر لە رێژیم دوور دەکەوێتەوەو لە بەرانبەریدا رادەوەستێ.

لێرەدا بۆ روونبوونەوەی زیاتر ئاماژە بە ئامارێك دەکەین کە لە لایەن دەسەڵاتدارانی رێژیمەوە راگەیەندراوە. ماڵپەڕی رەسمیی مەجلیسی رێژیم لە راپۆرتێکدا رادەگەیەنێ: "بە پێی ئامارەکانی ستادی بەرگری لە ماددە سڕکەرەکان کە لەبەر دەستدایە، نیزیك بە ٢٠ هەزار قوتابی کەوتوونەتە داوی ئێعتیادەوە."

سەرنجڕاکێشتر ئەوەیە بە پێی ڕاگەیەندراوی ئەو ماڵپەڕە "لە کاتی هاتنە سەرکاری ئەحمەدینەژاد، بوودجەی بەرگریی لە ئێعتیاد لە ٢٠ میلیارد تمەنڕا بۆتە نێزیك بە ٢ میلیارد تمەن. ناوەندی لێکۆڵینەوەکانی مەجلیس ڕەوتی ئێعتیاد، خۆکوژی، دزی، هەڵاتن لە ماڵ، قەتڵ، شەڕو تاوانە جنسی‌یەکانی (جرائم جنسی) خستۆتە بەر لێکۆڵینەوەو ڕایگەیاندوە کە لە ئاکامی لێکۆڵینەوە لەو خەسارانەدا دەرکەوتووە کە هێندێك لەوان وەك ئێعتیاد، ڕەوتێکی بە تەواوی بەرەو هەڵکشانیان هەیە، بەشێوەیەك کە لە دەورەیەکی ٧ ساڵی‌دا، دەگاتە دوو بەرانبەر."

ناوەندی خەبەریی "ئیسنا"، ڕۆژی ٧ی نوامبری ٢٠٠٧ لە قەولی ڕەوانپزیشکی ڕێکخراوی بێهزیستیی خوراسان رادەگەیەنێ رادەی موعتادان لە وڵاتدا لە نێوان ٢ تا ٤ میلیۆن کەسە. ئاماری ناوەندی لێکۆڵینەوەی وەزارەتی بێهداشت لە ساڵی ١٣٨٠دا بوونی ٣ میلیۆنو ٧٦١ هەزار موعتاد لە وڵاتدا دەسەلمێنێ. ئەو ڕەوانپزیشکە دەڵێ ئەگەر وای دابنێین کە هەر کەسێکی موعتاد لەگەڵ ٥ کەس لە نێزیکانو ئەندامانی بنەماڵەی خۆی‌دا پێوەندیی هەبێ، ١٠ تا ٢٠ میلیۆن کەس لە حەشیمەتی ئەم وڵاتە بە دەردی "ئێعتیاد"ـەوە دەناڵێنن.

دوایین بابەت کە لەو پێوەندی‌یەدا پێویستە ئاماژەی پێ بکەین، بڵاوبوونەوەی مەوادی موخەددیر لە زیندانەکاندایە. سەرۆکی ڕێکخراوی زیندانەکانی ئێران بەشێوەی فەرمی دانی بەوەدا ناوە کە ماددەی سڕکەر لە زیندانەکاندا بڵاو دەبێتەوەو مەسرەف دەکرێ. ئەو دەڵێ لە ماوەی ٣ ساڵی ڕابردوودا ٨٠ کیلۆگرەم هیرۆئین لە زیندانەکاندا دۆزراوەتەوە.

پرسێکی گرنگو جێگای ئافەرین کە لەپێوەندی لەگەڵ بەربەرەکانێ دژ بە ئێعتیاد دەبێ ئاماژەی پێ‌بکەین، ئێقدامی ژمارەیەك لە خەڵکی نیشتمانپەروەرو خێرخواز لە کوردستاندایە کە لەگەڵ ئەو هەموو بێ‌دەرەتانی‌یە دەستیان داوەتە دەستی یەكو شوێنگەلێکیان پێکهێناوە بۆ فریاکەوتنی تووشبووان بە مادە سڕکەرەکانو، لەو ڕێگایەوە توانیویانە ژمارەیەکی بەرچاو لەو تووشبووانە ڕزگار بکەن. ژمارەیەك لە پسپۆڕو شارەزایانی بواری ئێعتیاد لەو شوێنانە خۆبەخشانە کار دەکەنو زەحمەت دەکێشن.

حیزبی دێموکرات لەو باوەڕەدایە کە ئەم کارە مرۆڤانی‌یە بێجگە لەوەی کە گیانی ژمارەیەك لە تووشبووان ڕزگار دەکا، هیوا دەبەخشێ بەو بنەماڵانەی کە جگەرگۆشەکانیان تووشی ئەم بەڵا پڕمەترسی‌یە بوون، لە هەمانکاتدا بەربەرەکانی‌یە لەگەڵ سیاسەتەکانی ڕێژیم کە لە کوردستاندا بە پێی بەرنامە گەنجەکان تووش دەکاو هەر بۆیە پشتیوانییان لێدەکاو داوا دەکا کە خەڵك بەتایبەت دەوڵەمەندەکان هەرچی زیاتر لەو ڕێگایەدا هەنگاو هەڵبگرنو بە فریای لاوەکانی وڵاتەکەیانەوە بێن.

***

سەرەڕای هەموو ئەو گرفتو قەیرانە ئابووری، کۆمەڵایەتی، لەشساخیو دەروونی‌یە کە بەهۆی کردەوەو سیاسەتەکانی کۆماری ئیسلامی‌یەوە تووشی کۆمەڵگای ئێران بوون، ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی درێژە بە سیاسەتی بێدەنگو سەرکوتکردن، قبووڵنەکردنی هیچ دەنگو ڕەنگێکی جیاوازو هەوڵی فاشیستی بۆ یەکدەستکردنی کۆمەڵگا دەدا.

هەموو داواکاریی مافو ئازادی‌یەك سەرکوت دەکا، هیچ ڕەخنەو تەنانەت بۆچوونێکی ساکاری جیاوازیش قبووڵ ناکاو دوژمنی تێکنۆلۆژیی پێشکەوتووی گەیاندنی زانیاریی دروست بە خەڵکە. ڕێژیمی ویلایەتی فەقیە لەم چوار ساڵەی دوایی‌دا بە دەیان جارو لە دەیان ڕاگەیەندراوی کۆڕو کۆمەڵە جیهانی‌یەکانی لایەنگری مافی مرۆڤو ئازادی‌دا، وەك پێشێلکەری مافی مرۆڤو سەرکوتکەری ئازادی مەحکووم کراوەو بە هاتنە سەرکاری ئەحمەدی‌نەژاد، سیمای ڕاستەقینەی کۆماری ئیسلامی بۆ هەموو جیهان روون بۆتەوە.

قەیرانە جۆربەجۆرەکانی نێو کۆمەڵگا، چین و توێژەکانی خەڵکی ئێرانی وەدەنگ هێناوەو خەباتی بەربلاو بۆ گەیشتن بە مافو ئازادییەکان بەڕێوەن.

ئەمڕۆ لە هەموو گۆشەو کەناری ئێراندا، ئێمە شاهیدی دەربڕینی ناڕەزایەتیی کرێکاران، ژنان، مامۆستایان، خوێندکاران و بەشێك لە کەسایەتییە ئایینییەکانین. ئێستا کەلێنی نێوان خەڵك و حکوومەت زیاتر لە هەموو ساڵانی رابردوو بەرینتر بۆتەوەو بەربەرەکانێی خەڵك رادیکاڵتر بۆتەوە.

بەڵام بەداخەوە ئێستاش لەبەر ئەوەی بەربەرەکانێی خەڵك کەمتر لە ژێر رێبەرایەتیی حیزبە سیاسیو سەندیکاکان و بە شێوەی یەکگرتوو بەڕێوە دەچێ، رێژیم ئاسانترو بە نرخێکی هەرزانتر بۆ رێژیمەکەی، حەرەکەتە ئێعترازییەکان سەرکوت دەکا. هەربۆیەش لەم کاتەدا گرنگترین ئەرکی رێکخراوەکانی ئۆپۆزیسیۆنی دێموکرات ئەوەیە کە یەکگرتوویییەك لەسەر خاڵە هاوبەشەکان پێك بێنن و بەم چەشنە لەسەر یەکگرتوویی ریزەکانی خەڵکی دژ بە رێژیم، شوێندانەر بن.

خاڵی گرنگی جێی سەرنج ئەوەیە کە لەبەر جۆربەجۆریی ویستەکانی کۆمەڵانی خەڵکی ئێران و جیاوازیی نەتەوەیی و فرەنەتەوەییبوونی کۆمەڵگا، تاکە حیزبێکی سیاسی بە هەر بیروباوەڕێکەوە، ناتوانێ هەموو ویستو داواکارییەکانی خەڵکی ئێران لە خۆیدا کۆ بکاتەوە، بەڵکوو بۆ بەرەوپێشچوونی خەباتی مافویستانەو دێموکراسیخوازانە لە ئێران، پێویست بە رێککەوتنی هێزو حیزبەکان و پێکهاتنی بەرەی سیاسیی ئۆپۆزیسیۆنی دێموکرات دەکا.

حیزبی دێموکرات لە مێژ ساڵە لەو پێوەندییەدا هەوڵی داوە، هەرچەند ئاکامی ئەو هەوڵانە زۆر کەمتر لە رادەی چاوەڕوانییەکانە، بەو حاڵەش ئێمە بێهیوا نەبووین و پێویستە لەو بوارەدا هەوڵی زیاتر بدەین. کۆنگرەی نەتەوەکانی ئێرانی فێدراڵ تا ئێستا باشترین دەسکەوتی حیزبو باقیی هێزەکانی نەتەوە چەوساوەکانی ئێرانە. ئەو کۆنگرە سەرەڕای خاڵە لاوازەکانی، تەنیا هاوبەندیی (یەکگرتنی) گشتییە کە تا ئێستا لە ئێراندا هەیە. ئەرکی حیزبی دێموکرات، پشتیوانیو بەهێزترکردنی زیاتری ئەم کۆنگرەیەیە.

خەباتی نەتەوە ستەملێکراوەکان

لەم چەند ساڵەی دواییدا بینەری هەڵکشانی ویستی نەتەوەکان لە ئێران بۆ گەیشتن بە مافو ئازادییەکانیان بووین. لە هەموولایەکی ئەم وڵاتە، نەتەوە ماف لێ زەوتکراوەکان، خەباتی مافویستانەیان گەشەی سەندو هاوکات سەرکوتو زەبروزەنگی رژیم بۆ سەر ئەو نەوتەوانە توندتر و دڕندانەتر بوو. لە بەلووچستان زۆر بێبەزەییانە خەڵك دەکوژن و بە ناوی "ئەشرار"، دەیان کەسیان ئێعدام کردوە. لە تازەترین نموونەدا رۆژنامەنووسو چالاکی مەدەنی، "یەعقووب مێهرنەهاد"یان لە بەرچاوی هەموو دنیاو سەرەڕای ناڕەزایی جیهان ئێعدام کرد.

لە ئازەربایجان هێنانە ئارای ویستە سەرەتاییەکانی نەتەوەیی لەگەڵ زیندانو ئەشکەنجە بەرەورووو دەبێو سووکایەتیی بە نەتەوەی تورك گەیشتە ئاستی بڵاوکراوە رەسمییەکانی حکوومەت. لەو پێوەندییەدا سووکایەتیی رۆژنامەی "ئێران" لە کاریکاتۆرێکدا ناڕەزایی بەربڵاوی تورکەکانی لێکەوتەوە. لە سەرانسەری ناوچە تورکنشینەکانی ئێراندا، تورکەکان رژانە شەقامەکان و بە دروشمەکانیان ئەو بێحورمەتییە بە خۆیان مەحکووم کرد. ئاکامی ئەم رێپێوانانە بوو بە هۆی کوژران، بریندار بوون و زیندانی کردنی سەدان کەس لە تورکە ئازەرییەکان.

رێژیم لە خووزستان و دژ بە عەرەبی ئەهوازی، هەموو شێوەکانی سیاسەتی سڕینەوەو بێدەنگ کردن بەڕێوە دەباو خۆپیشاندانی خەڵکی عەرەب دژ بە سیاسەتی قەڵاچۆی بێدەنگ، بە شێوەیەکی دڕندانە سەرکوت کردو ئێستاشی لەگەڵ بێ چالاکان و

ڕۆژنامەنووسانی خووزستان، بە تاوانی ئەو خۆپیشاندانانە دەخاتە زیندانو ژێر ئەشکەنجەو لە دوایین کردەوەیدا "یووسێف بەنی توروف" چالاکی عەرەبی ئەهوازیی بە تۆمەتی داواکردنی خوێندن بە زمانی زگماکی ٥ ساڵ زیندانی بەسەردا سەپاند.

تورکمەنەکان کە لە باری ئابووریەوە لە هەژاریدا ڕاگیراونو زۆربەیان لە باری ئایینیەوە لەگەڵ ئایینی ڕەسمیی ئێران جیاوازییان هەیەو لە ژێر زەبروزەنگی دوولایەنەدان. هەڵسووڕاوانی سیاسییان بە تاوانی جیایی‌خواز، قاچاخچیو بەکرێگیراوانی بێگانە زیندانیو ئێعدام دەکرێن.

ڕێژیم سەرەڕای حاشاکردن لە بوونی نەتەوەی جیاوازو سووکایەتی بە شوناسی ئەو نەتەوانە، بەرامبەر بە نەتەوە ستەملێکراوەکان درێژە بە سیاسەتی هەمیشەیی کوشتوبڕو قەڵاچۆکردنو سەرکوتی بێبەزەییانە دەدا. بە خۆشییەوە کۆنگرەی نەتەوەکانی ئێرانی فیدراڵ کە بە بەشداری چەند ڕێکخراوی سیاسیو ئەنجومەن لە نەتەوەکانی ئێران پێکهاتووە، ڕادەی ئەندامەکانی ئێستا گەیشتۆتە پازدە ڕێکخراوو ئەنجومەن. هەوڵی یەکگرتووی ئەم کۆنگرەیە پێکهێنانی ئێرانێکی فیدراڵە کە لەوێدا هەموو نەتەوەکان ئیدارەی ناوچەی خۆیان بەدەستەوە بگرنو لە ژێر زوڵمو زۆری حکوومەتەکانی ناوەندی ڕزگاریان بێ، تا ئێستا ئەم کۆنگرەیە تەنیا یەکگرتنێکی ئۆپۆزیسیۆنە کە لە ئێراندا بوونی هەیە.

لە بەرانبەر ئەم یەکگرتنەو برایەتیو هاوخەباتیی نەتەوە ستەم لێکراوەکان، ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی هەوڵی داوە کە لە بەکرێگیراوانی خۆی هێندێك ڕێکخراو لەو نەتەوانە پێك بێنێ کە ئەرکی پێ‌ئەسپێردراویان بریتییە لە پێکهێنانی دووبەرەکیو دوژمنایەتی لە نێوان نەتەوەکانی ئێران. لەم دواییانەدا ڕێژیم تێکۆشانی خۆی لەم بوارەدا چڕتر کردۆتەوەو، بەتایبەت کار دەکا بۆ دووبەرەکی پێکهێنان لە نێوان کوردو تورکەکانی ئازەربایجان. بۆیە ئەرکی هەموو نەتەوەکانی ئێران ئەوەیە کە وریا بنو بە برایەتیو خەباتی هاوبەش ئەم پیلانانەی ڕێژیم پووچەڵ بکەنەوە.

بەڵام ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی هەر بەوە نەوەستاوەو تێکۆشاوە بە شێوەیەکی نهێنیو لەسەرەخۆ پیلانی گۆڕینی دێموگرافیای ناوچەکانی غەیری فارسنشین بەتایبەت ناوچە سنوورییەکان بەڕێوە بەرێ، کە دیارە ئەو پیلانەش نهێنی نەماوەتەوەو نەتەوە وشیارەکانی ئێران لێی ئاگادارنو بەپێی توانا بەربەرەکانێی لەگەڵ دەکەن.

ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی، بە پێی سیستەمە ئیدئۆلۆژیکیە چەقبەستووەکەی، توانای وەدیهێنانی هیچ داواکاریو ویستێکی کۆمەڵگای ئێرانی نیەو تا دێ ستەمو سەرکوت بەرامبەر بە خەڵکی ئێران زیادتر دەکا. سەرکوتو چەوساندنەوەو کپ کردنی دەنگی مافخوازانەی خەڵك، ڕەوتی هەمیشەیی سیاسەتی ڕێژیم بووەو لەم ساڵانەی دواییدا خێراترو دڕندانەتر بەڕێوە چووەو بەرامبەر بە ویستو داواکاریی کۆمەڵانی خەڵك، تیغی لە کالان دەرکێشاوە. لە بەرامبەر ئەم سیاسەتەی ڕێژیمیشدا، هەموو پێکهاتەکانی کۆمەڵگا، بە هەموو چینو توێژەکانەوە، هاتوونەتە مەیدانی خەباتو مافخوازیو خەباتی چینو توێژە جیاجیاکان پەرەی گرتوە. قووڵتر بوونەوەی بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکان، دەرەنجامی سیاسەتی سەرکوتی ڕێژیمو وشیار بوونەوەی زیاتری خەڵکە. لێرەدا بە کورتی ئاماژە بە هێندێك لەو بزووتنەوە کۆمەڵایەتییانە دەکەین کە لەم چەند ساڵەی دواییدا ڕەوتێکی خێراتریان وەپێش گرتوەو گۆڕەپانی خەباتیان پڕ جۆربەجۆریو پلۆرال کردوە.

ـ بزووتنەوەی کرێکاران

سەرەڕای پەسندکردنی یاسای دژە کرێکاری لە مەجلیسو دامو دەزگاکانی ڕژیم دا، دەستبەسەرکردنو بانگکردنی کرێکاران بۆ بێدادگاکانی ڕژیم، پەرەیان ئەستاندوە. دەستبەسەرکردنی چالاکانی کرێکاری لە هەموو شارەکانی ئێران، سەرکوتی ئەندامانی

سەندیکای ئۆتوبووسڕانیی تاران، سەرکوتی بێبەزەیی‌یانەی هەموو ناڕەزایەتی‌یەکی کرێکارانو بەتایبەت هێرشی دڕندانە بۆ سەر کرێکارانی نارازیی نەیشەکەری هەفت تەپە، ئازارو ئەشکەنجەی چالاکانی کرێکاریو ... سیاسەتی ڕەچاوکراوی کۆماری ئیسلامی بوون.

هەمووی ئەم ستەمو زەبروزەنگەش تەنیا لە بەر داخوازی ڕەوای کرێکاران وەك زیاد کردنی مووچەی کار بە گوێرەی گرانی بازاڕ، دانی مووچەی دواکەوتوویان کە جاری وایە بۆ ماوەی ٨ مانگ نادرێو، لەکار دەرنەکرێنو بێکار نەبن. بەڵام وەزعی کرێکارانی کوردستان لەونێوەدا خراپتر لە کرێکارانی بەشەکانی دیکەیە. بە هۆی نەبوونی کار لە کوردستان خەڵکی هەژارو بێدەرەتان بۆ پەیدا کردنی کار ڕوو دەکەنە کوورەخانەکانو شوێنە دوورەدەستەکان. لەو شوێنانەش بە مووچەی کەمتر لە کرێکارانی خۆجێی دەیانچەوسێننەوەو هیچ ئۆرگانێکیش بەرگری لە مافە زەوت کراوەکانیان لە بەرانبەر خاوەن کاردا ناکا. بەشێکی زۆر لەو کرێکارانە ساڵانە بەهۆی نەبوونی ئاسایشی کار، یان بە هۆی هەلومەرجی دژواری کار، نەخۆشو کەمئەندام دەبن یان دەکوژرێن. بەشێکی دیکەش کە لەبەر ناعیلاجی ڕوو دەکەنە کاری تاقەتپڕووکێنی کۆڵبەری لە ناوچە سنووری‌یەکان، ڕۆژانە دەکەونە بەر دەسڕێژی بەکرێگیراوانی ڕێژیمو گیانیان لەدەست دەدەن.

کۆماری ئیسلامی ڕێگەی بە کرێکاران نەداوە کە ڕێکخراوی کرێکاریی سەربەخۆ پێك پێننو ویست و داواکاری‌یەکیان وەڵام نەدراوەتەوە.

ـ بزووتنەوەی ژنان

لەم چەند ساڵەی دواییدا بزووتنەوەی ژنان بۆ دەستەبەرکردنی مافەکانیان گوڕوتینێکی زۆری بەخۆوە بینیو سەرەڕای سەرکوت و داپڵۆسینەکانی ڕژیم، ئەم بزووتنەوە کۆڵی نەداوە. ڕژیم بە دەرکردنی یاسای دواکەوتوانەی دژ بە ژنانو هێنانە ئارای پلانی بەناو ئەمنییەتیو کۆمەڵایەتیی جۆربەجۆر، گوشاری سەر ژنانی زیاتر کردوەو لە بەرامبەردا ژنانی یەکسانیخوازیش بە کۆبوونەوەو دەربڕینی ناڕەزایەتی‌کانو خۆپیشاندانو وەڕێخستنی کەمپەین بۆ لابردنی هەڵاواردنو ستەم خەباتیان کردوە.

سەرەڕای سیاستەکانی دەسەڵات، ژنان لە ئێران بە دەست کەلتوورە دواکەتوانەکانی کۆمەڵگاشەوە دەناڵێنن.

خاڵی جێگای سرنج لە چالاکیی ژنان لە ئێران، ڕۆڵی بەرچاوو پێشەنگیی ژنانی کورد لەو خەباتە مافخوازنەدایە. لە پێناو ئەم خەباتەی کە ژنانی کورد لە کوردستان دەیبەنە پێش، ژمارەیەکی بەرچاویان تا ئێستا زیندانی کراون. بەڵام هەمووی ئەوانە نەیانتوانیوە ورەی بەرزی ژنانی وشیاری کوردستان دابەزێنن.

ـ بزووتنەوەی مامۆستایانی قوتابخانە

توێژی زەحمەتکێشی مامۆستایانی قوتابخانە لە ئێران، تووشی وەپەراوێزخران و ئاوەڕنەدانەوە لە ویستەکانیان بوونو چالاکیی هێمنانەی ئەم توێژە بەتایبەت کۆبوونەوەی هێمنانەیان لە ٢٣ی ڕەشەممەی ١٣٨٥ لە بەردەم مەجلیسی ڕێژیم بەرەوڕووی خراپترین سەرکوتو لێدان بۆتەوەو جگە لە سووکایەتی پێکردنو دەسبەسەرکردنی چالاکانی ئەو بەشە، وەڵامێکی دیکە بە ویستەکانیان نەدراوەتەوە. لەم بوارەشدا دەوری مامۆستایانی کورد لە کوردستان بەرچاوە. هەر ئێستا ژمارەیەك لە مامۆستایانی قوتابخانەکانی کوردستان لە زینداندانو سزای قورسیان بۆ دیاری کراوە.

ـ بزووتنەوەی خوێندکاران

ڕێژیم وەك هەمیشە زانستگاو خوێندکاری رەخنەگری پێ قبوول ناکرێو بە هاتنە سەرکاری ئەحمەدی نژاد، هەوڵی سەپاندنی زەختی نیزامی ـ ئیدئۆلۆژیکی لە زانستگاکاندا زیاتر بووە، مامۆستایانی جودابیر وەدەر نراونو پرۆژەی ئیسلامیکردنی زانستگا درێژەی پێ دەدرێ. هەڵسوکەوتی دڕندانەو سەرکوتکەرانە بەرامبەر بە چالاکانی خوێندکاری لە ئێراندا توندتر بۆتەوەو بە دەیان خوێندکار تووشی دەرکردن لە زانستگا، گرتن، ئەشکەنجەو زیندانی درێژماوە بوون. بزووتنەوەی خوێندکاری بە جیاکردنەوەی رێگای خۆی لە قۆڵەکانی نێو حاکمیەت، رەوتی دێموکراسیخوازی و رەخنەی رادیکاڵی گرتۆتە پێش.

***

لە سەرتای هاتنە سەرکاری رێژیم، بەتایبەت لەم ٣ ـ ٤ ساڵەی دواییدا، داخستنی رۆژنامە جیابیرەکان، فیلتەرکردنی سایتەکانو کاناڵە ماهوارەییەکان، محاکمە کردنی رۆژنامەنووسەکانی ناحکوومیو سەپاندنی سزای قورس بەسەر ئەواندا، لە دیاردە بەرچاوەکانی نەبوونی ئازادیی رادەربڕین لە ئێران بوون.

بەڵام سەرەڕای ئەوەش، خەڵکی ئازادیخوازی ئێران بە چۆکدا نەهاتوونو ئەوانیش ئازایانەترو لێبڕاوانەتر لە پێشوو بە گژ هێزە سەرکوتکەرەکانی رێژیمدا هاتوونەتەوە. بەگژداهاتنەوەی خەڵكو سەرداننەنواندنیان، دژکردەوەی توندوتیژیی بەدواوە بووە، بۆیە دەبینین لەو ساڵانەدا رادەی ئێعدام تەنانەت ئێعدامی مێرمندالآن روو لە زیاد بوونە.

لەو ناوەدا، وەزعی مندالو مێرمندالآن لەوپەڕی خراپیدایە. بێجگە لەوەی کە لەبەر زۆر بوونی ژمارەی ئەو توێژەو کەم بوونی رادەی قوتابخانەکانی پێویستو، هەروەها بەهۆی دابین نەبوونی خەرجی خوێندنی مندالآن لە بنەماڵە هەژارەکاندا، ژمارەیەکی زۆر لەوان ساڵانە لە دەرس خوێندنو قوتابخانە دوور دەکەونەوەو تووشی چەندەها گرفتی کۆمەڵایەتی دەبن. ئەوانەش کە لە قوتابخانەکاندان، بیرو زەینیان بە کلتووری دواکەوتووانە، توندوتیژی، ئیدئۆلۆژی ئایینی رێژیم دەئاخێندرێن. نموونەی بەرچاوی ئەم شێوە پەروەردەیە بەسیجە کە فێر دەکرێن لە سەر هاوکلاسو تەنانەت دایكو بابو دانیشتوانی گەڕەکەکانیشیان خەبەر بێننەوە. ئەم سیاسەتەی رێژیم گەورەترین زەربەیە لە سایکۆلۆژی ئەم مندالآنە کە لە داهاتوودا دەبنە بەرێوەبەری وڵاتو بنەماڵەو، لە ئاکامدا ئەم کلتوورە دژی مرۆڤانییەی کە تێیدا پەروەردە بوون، دەگوێزنەوە بۆ نەسڵەکانی داهاتوو.

حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران پشتیوانیی خۆی لە خەباتو چالاکیی مافویستانەی نەتەوە ستەملێکراوەکان، کرێکاران، ژنان، خوێندکارانو مامۆستایانو بەگشتی هەموو بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکان دەردەبڕێو بڕوای وایە کە قووڵتربوونەوەی خەباتی نەتەوەکانو چینو توێژە جیاوازەکانی کۆمەڵگا، رێژیمی کۆماری ئیسلامی کە هیچ وەڵامێکی سەردەمیانەی بۆ ویستەکانی ئەو بزووتنەوەگەلە پێ نیە، بەرەو دارمانو هەرەسهێنان دەباو ئەو بزاڤانە، هۆی قووڵبونەوەی دێمۆکراسیو گەرەنتیی سەقامگیریی سیستمی دێموکراتیك و دادپەروەرانەی داهاتوون.

د ـ سیاسەتی نێونەتەوەیی کۆماری ئیسلامی

یەکێك لە بنەماکانی سیاسەتی نێونەتەوەیی کۆماری ئیسلامیی ئێران هەر لە ڕۆژەکانی سەرەتای هاتنە سەر حوکمی ئەو ڕێژیمە، ناردنی شۆڕشی ئیسلامی بۆ دەرەوە بوو. دیارە ئاکامی ئەم سیاسەتەش یارمەتیدانو بەهێزکردنی تاقمو گرووپە توندڕەوە ئیسلامییەکان لە وڵاتانی دیکەو پێکهێنانی ئەم چەشنە گرووپانە بەتایبەت لە وڵاتانی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست بووە بەمەبەستی ناردنەدەرەوەی شۆڕشی ئیسلامی. مەبەست لەو کارەش بێهێزکردنی حکوومەتەکانی ناوچەو پێکهێنانی حکوومەتو دەسەڵات لە چەشنی دەسەڵاتی خۆیان بووە. ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی لە پێناو ئەو ئامانجەدا لە بواری ماڵی، لۆجستیکی، چەکو پەروەردەکردنی کەسانی پسپۆڕو شارەزا لە بواری تەقینەوەو تیرۆر لە هیچ چەشنە یارمەتییەکی ئەو گرووپانە کۆتایی نەکردوە. هەرچەند ئەو ڕێژیمە لە سەرەتاوە لە ڕاگەیاندنی ئەم دروشمە بە ئاشکرا باکی نەبووەو ئەو ئەرکەی وەکوو ئەرکێکی ئیسلامی خۆی زانیوەو شانازیی پێوە کردوە، بەڵام حکوومەتەکانی ئورووپاو بە تایبەت ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست ئەم پرسەیان بە هێند نەگرت تا ئەو کاتەی کە مەترسییەکانی بەڕێوەبردنی ئەم سیاسەتە بەرۆکی یەك یەکی ئەوانی گرتەوە.

ئاکامی ئەم سیاسەتە بۆ خەڵکی ئێرانیش، هەزینەیەکی زۆری بووە کە قورسایی خستۆتە سەرشانی ئەوان. یارمەتیدان بە گرووپە تیرۆریستییەکان لە گۆشەو کەناری جیهان، گرتنەبەری پرۆژەی دەستڕاگەیشتن بە چەکی ناوکی، دەستێوەردانی ئاژاوەگێڕانە لە پرسە ناوچەییەکان، سزای زۆری بۆ ئێران بەدواوە بووەو ئەم سزایانە، یەکێك لە هۆیەکانی هەژاریو برسیەتیی خەڵکی ئێرانە.

لەبەر ئەوەی ڕێژیم دژی بڕیارو پەیماننامەکانی کۆمەڵگای نێونەتەوەییەو تەنیا باس لە بایەخە ئیسلامییەکانی شێوەی خۆی لە جیهاندا دەکا، لە دنیادا وەك وڵاتێکی سەرەڕۆ لە ئوسوولو پرنسیپە نێونەتەوەییەکان ناسراوە. درێژەی ئەم سیاسەتە بەتایبەت لەم ٢ ـ ٣ ساڵەی دواییدا بۆتە هۆی ئەوەی کە ئێران بەرەو لێواری شەڕێکی پڕمەترسی بکێشرێ کە ئاکامەکەی بۆ کەس پێشبینی ناکرێ.

لە پێوەندی لەگەڵ سیاسەتە نێونەتەوەییەکانی کۆماری ئیسلامیی ئێراندا، ڕادەگەیەنین کە ئەو سیاسەتە لە دژایەتیی تەواو دایە لەگەڵ ویستو ئاواتەکانی خەڵکی کورد لە کوردستانی ئێرانو حیزبی دێموکراتی کوردستان. بۆیە ئێمە:

- پشتیوانی لە ئاشتی لە ناوچەو چارەسەری ئاڵۆزییەکان لە ڕێگای دیالۆگەوە دەکەین
- دژی پەرەگرتنی چەکی ناوکی لە جیهانو ناوچەداین
- بە پێچەوانەی دروشمەکانی کۆماری ئیسلامی کە بە نیازی دەستڕاگەیشتن بە وزەی ناوکییە بە مەبەستی وەدەستخستنی چەکی ناوکیو دەیەوێ ئەوە بکاتە ویستێکی نەتەوەیی خەڵکی ئێران، ئێمە ڕادەگەیەنین کە خەڵکی پێویستییان بە کار، نان، ئازادی، دێموکراسیو مافی نەتەوایەتیی خۆیان هەیە.

حیزبی دێموکرات بە گوێرەی توانای خۆی لەسەر ئەم سیاسەتانە کە جێگای پەسندی گەلی کوردو بگرە هەموو نەتەوەکانی ئێرانە، پێ دادەگرێ، تەبلیغی دەکاو لە پشتی ڕادەوەستێ.

کوردستانی ئێران

کوردستانی ئێران چوار پارێزگای ئیلام، کرماشان، کوردستان‌و ئازەربایجانی رۆژئاوا لەخۆ دەگرێ. حەشیمەتی ئەم چوار پارێزگایە، بە پێی ئەو سەرژمێرییەی لە لایەن رێژیمەوە ساڵی ۲۰۰۰ کراوە، ۷۸۵۱۰۰۰ کەسە کە نێزیک بە ۱۱/۵٪ی حەشیمەتی تەواوی ئێرانە. بەرینایی کوردستان ۱۰٦٥۷۷ کیلۆمێتری چوارگۆشەیەو یەك لە پازدەی خاکی تەواوی ئێرانە، (شەهید دوکتور قاسملوو لە کتێبی کوردستان‌و کورددا پێوانەی ناوچە کوردنشینەکانی ئێران بە ۱۲٤۹٥۰ کیلۆمێتری چوارگۆشە بەراورد دەکا).

هەمووی ئەو وەزعە نالەبارەی کە لە باری ئابووری، سیاسی‌و کۆمەڵایەتی‌یەوە بەسەر ئێراندا زاڵەو پێشتر باسیان کرا، بە چەند قات بەسەر کوردستانیشدا زاڵە.

کوردستان لە باری ئابوورییەوە یەکێك لە دواکەوتووترین بەشەکانی ئێرانە. کارخانەو کارگایەکی ئەوتۆی تێدا نیە کە لانیکەم بەشێك لە پێداویستییەکانی ئەم ناوچەیە بەرهەم بێنێ‌و لە هەمان حاڵدا ببێتە شوێنی کارکردنی ژمارەیەکی بەرچاو لە کرێکاران. روانینی رێژیم بۆ کوردستان، روانینێکی ئەمنییەتی‌یەو بۆیە سەرمایەدارەکانی ئێران ناوێرن لە کوردستان سەرمایەیان وەگەڕ بخەن. تەنانەت بەشێك لە سەرچاوە ژێرزەوییەکان کە لە کوردستان دۆزراونەتەوە وەك کانگای بەردو زێڕ، لە کوردستان بار دەکرێن‌و لە شارەکانی دەرەوەی کوردستان بە تێچوویەکی زۆرەوە ئامادە دەکرێن‌و دەنێردرێنە بازاڕەکانی نێوخۆو دەرەوەی وڵات.

زۆربەی ئاوی بەنداوەکانی کوردستان، دەگوێزرێنەوە دەرەوەی کوردستان‌و بەم هۆیەوە بەهرەیەکی ئەوتۆیان بۆ کوردستان نیە. ئەم شێوە هەڵسوکەوتەی رێژیم لەگەڵ کوردستان بۆتە هۆی ئەوەی کە سەرمایەدارەکانی کوردیش سەرمایەکانی خۆیان لە کوردستان وەگەڕ نەخەن‌و، ئەگەر بیانەوێ ئەو کارە بکەن، لەگەڵ کۆسپ‌و تەگەرەی جۆراوجۆر لە لایەن رێژیمەوە بەرەورووو دەبن. زەرەرو ئاکامە نالەبارەکانی ئەم سیاسەتگوزاریە بۆ دەسەڵاتدارانی ئێرانیش روون‌و ئاشکرایە، بەڵام بۆ ئەوەی کوردستان لە دواکەوتوییدا بمێنێتەوە، ئامادەی قبووڵکردنی ئەو زەرەرو زیانانەشن.

سەرۆکی "ستاد توسعەی پایدار"ی شاری تاران، دەڵێ: "بە پێی ئاخر سەرژمێریی وڵات لە گەلاوێژی ساڵی ۱۳۸۱دا ٥٤۲۳٦۰ یەکەی پیشەسازی لە پارێزگای تاران ناسراوە، کە ۳٦۰ هەزاری لە مەحدوودەی شاری تاران هەڵکەوتووە. کەڵەکەبوونی یەکە پیشەسازییەکان لە پارێزگای تاران لە هەر کیلۆمیتری چوارگۆشە ٤۷۰ یەکەیە، لە حاڵێکدا کە لە باقیی پارێزگاکان ۱۷ یەکە لە هەر کیلۆمیتر دایە."

ئەو لە درێژەی قسەکانی‌دا دەڵێ: "ئەو ئامارە نیشان دەدا کە هۆی بنەڕەتیی گرفتەکان، نەبوونی دابەشکردنی دادپەروەرانەی سامانی وڵاتە... ."

پێویستە لێرەدا ئاماژە بەو راستی‌یە بکەینەوە کە لە پارێزگای کوردستان‌و باقیی پارێزگاکان کە کوردیان تێدا نیشتەجێیە، نەك هەر ۱۷ یەکەی سەنعەتی لە کیلۆمیترێکی چوارگۆشەدا نیە، بەڵکوو زۆر لەوە کەمتریش بوونی نیە.

لە "هەڵسەنگاندنی ئاستی پێشکەوتنی پارێزگاکانی وڵات کە لە ماوەی ساڵەکانی ۱۳۸۲ ـ ۱۳٦٥" کراوەو، لە یەکەم "کۆنگرەی ناوچەیی رێگاکانی پێشکەوتنی ئابووریی پارێزگای کوردستان" کە لە رۆژانی ۱۷و ۱۸ی رەزبەری ۱۳۸٤ لە دانشگای ئازادی ئیسلامیی سنە بەڕێوە چوو، خراونەتە بەرباس‌و لێکۆڵینەوە.

"ئاکامی ئەو لێکۆڵینەوەیە دەریدەخا پارێزگاکانی بەهرەمەندی وڵات وەکوو سمنان، تاران، یەزد، ئیسفەهان‌و... وەکوو پارێزگاکانی پێشکەوتوو و، پارێزگاکانی وەك کوردستان، سیستان‌و بەلووچستان، کرماشان، ئازەربایجانی رۆژئاوا، ئیلام‌و... وەك پێشنەکەوتوو لە تەواوی برگە ئامارییەکانی ژێر لێکۆڵینەوەدا، لە جیگای خۆیان (پێشنەکەوتوو) ماونەتەوە. سەرنجڕاکێش ئەوەیە کە ٤ پارێزگا کە کوردیان تێدا نیشتەجێیە لەو ئاستەدان."

بێگومان ئاستی نزمی پێشکەوتوویی پارێزگاکانی کوردستان، لە ساڵی ٨٢ڕا تا ئێستا ئەگەر ئاڵوگۆڕێکیان لەو بارەوە بەسەردا هاتبێ، ئاڵوگۆڕ بەرەو دواوە بووە نەك بەرەو پێشەوە.

ئەم جیاوازییە ئابوورییەی کە بەسەر کوردستاندا سەپاوە، هاوکات لەگەڵ سەرکوتو زەبرو زەنگی بێوچان‌و نەبڕاوەی سەر خەڵك بەتایبەت خوێندکاران، ژنان، کرێکاران، مامۆستایان‌و رۆژنامەنووسان، ژیانی خەڵکی بە شێوەیەکی ترسناك سەخت‌و دژوار کردوە.

کۆماری ئیسلامی بە درێژایی تەمەنی خۆی‌و بەتایبەت لە ماوەی ٣ ـ ٤ ساڵی دواییدا جینایەتەکانی خۆی بەرانبەر خەڵکی کوردستان درێژە پێ داوە.

بە پێی ئامارێك کە لە سەرچاوەکانی "کوردستان میدیا"، "چالاکانی مافی مرۆڤی ئێران"و "ئاژانسی هەواڵی موکریان" کۆ کراونەتەوە، لە ٦ مانگی یەکەمی ساڵی ٢٠٠٨دا، لانیکەم ١١٣ کەس گیراون، زیاتر لە ٢٥ کەس کوژراون، ١٤ کەس بریندار کراون، ١٧ خوێندکار دەستبەسەر کراون، ٦٨ چالاکی مافی مرۆڤو NGOکان حوکمی زیندانیان بەسەردا سەپاوە کە ماوەی زیندانیەکانیان لە نێوان ساڵێك تا ئەبەدە، ٤ چالاکی سیاسی دوور خراونەتەوە، ١٢ کەس بە شێلاقکاری لەبەر چاوی خەڵك سزا دراون، ١١ کەس بەهۆی مینە چێندراوەکانی رێژیمەوە گیانیان لە دەست داوە.

تەنانەت منداڵان‌و مێرمنداڵانایش لەو توندوتیژییە بێبەش نەبوون‌و بە پێی راپۆرتەکان لەو ماوەیەدا، ٤ منداڵ کوژراون کە یەك لەوان ٨ ساڵ تەمەنی هەبووە، ٣ منداڵی دیکە بریندار کراون کە یەکێکیان ٩ ساڵان بووەو دوو کەسیش کە یەکیان ١٢و ئەوی دیکەیان ١٤ ساڵان بووە، گیراون.

ماڵپەڕی "ایران پرس نیوز" دەنووسێ کە تەنیا لە پارێزگای کوردستان ١٨١٢٥٠ نەفەر نیروی ئینتیزامی، نیزامی‌و ئیتیلاعاتی تێکۆشانیان هەیە، یانی لە بەرانبەر ٨ کەس لە خەڵکی ئەو پارێزگایە ١ نەفەر هێزی سەرکوتکەر خەریکی کارو چالاکییە.

هۆی بنەڕەتیی ئەم هەموو ستەمە ئاشکرایەی کە رێژیم بەسەر خەڵکی کوردیدا سەپاندوە، بە بۆچوونی ئێمە دەگەڕێتەوە بۆ وشیاریی خەڵك‌و مل دانەنواندن بۆ ویستی رێژیم.

سەرەڕای هەموو ئەو سەرکوت‌و تەبلیغ‌و پیلانانەی کە رێژیم لە ماوەی ٣٠ ساڵی رابردوودا، دژی خەڵکی کورد بەکاری هێناوە، نەك هەر نەیتوانیوە سرنجی خەڵك بۆلای خۆی رابکێشێ‌و پردێکی بڕوا بە یەکتربوون لە نێوان خۆی‌و خەڵکدا دروست بکا، راست بە پێچەوانە ئەگەر لە ساڵەکانی سەرەتای هاتنەسەر دەسەڵاتی رێژیمدا، ژمارەیەك لە کوردەکان بەهۆی جۆراوجۆرو بەتایبەتی نەناسینی ناوەرۆکی راستەقینەی ئەو رێژیمە لە دەوری هاڵابوون، بە ناسینی رێژیم‌و ئامانجە دژی کوردییەکانی لێی دوور کەوتنەوە.

حیزبە سیاسییەکانی کورد سەرەڕای پیلانەکانی رێژیم، هەر یەکەی بە گوێرەی توانای خۆی لە نێو خەڵکدا حوزووریان بووەو بە شێوەی نهێنی توانیویانە خەڵکەکە ئۆرگانیزە بکەن‌و ورەیان بەرز رابگرن. بە شێوەیەك کە دەتوانین بڵێین کوردەکان خاوەنی زۆرترین وشیاریی نەتەوەیی‌و رێکخراوترین خەڵکی ئێرانن. بەرچاوترین بەربەرەکانێی گشتی دژی رێژیم لە ماوەی ٤ ـ ٥ ساڵی رابردوودا لە کوردستان رووی داوەو خەڵك ئامادە بوون بایی ئەو بەربەرەکانێیانە بە تەحەمولی زیندان، ئەشکەنجە، جەریمەو تەنانەت ئێعدامیش

بدەن. خوێندکارانی کورد نەك هەر لە کوردستاندا دانیشگاکانیان کردۆتە مەکۆی دەربڕینی ناڕەزایەتی بە دژی ڕێژیم، بەڵکوو لە باقیی دانشگاکانیشدا ئاڵاهەڵگرو پێشڕەوی خەباتی دێموکراسیخوازیو نەتەوەیی بوونو، ورەیان بە باقیی خوێندکارەکان داوە.

ژنانی پێشکەوتنخوازی کورد لە بەربەرەکانێ دژی ڕێژیمو بەدەستهێنانی مافی یەکسانی لەگەڵ پیاوان لە نێو بنەماڵەو کۆمەڵگادا رچەشکێن بوونو بە دەیان کەسیان لەو پێناوەدا زیندانیو بە شێوەیەکی وەحشیانە ئەشکەنجە کراون. لاوەکانی کورد درەوشاوەترین دەوریان نواندوە لە بەربەرەکانێ دژی ڕێژیمی ملهۆڕی سەدەکانی نێوەڕاست. ئەوان لە خەباتی چەکداریڕا بیگرە هەتا خەباتی مەدەنی، لە هیچ مەترسییەك سلّیان نەکردۆتەوەو هەمیشە لە ریزی پێشەوەدا بوون.

مامۆستایانی قوتابخانە، کرێکاران، بازاڕیانو باقیی چینو توێژەکانی کۆمەڵی کوردەواریش لەم ساڵانەی دواییدا، ماندوو نەناسانەو نەترسانە لە مەیدانی بەربەرەکانێ دژی ڕێژیمدا ئامادە بوون.

ڕۆژنامەنووسانو ڕووناکبیرانی دەروەست (متعهد) ئامادە بوون بچنە زیندان، بەڵام لە دەربڕینی دەنگی حەق وێژی خەڵکە ستەمدیدەکەیان ساتێك دوچاری گومانو دوو دڵی نەبوون.

هونەرمەندو ئەدیبو نووسەرانی کورد سەرەڕای ئەوە زمانی زگماکیان لێ قەدەغە کراوە، هونەر لەو وڵاتەدا وەك یەکێك لە بێبایەخترین شتەکان سەیری دەکرێو سەرکوت دەکرێ، بەو حاڵەش ئەم توێژە ملیان بۆ ویستی ڕێژیم رانەکێشاوە. لە تەواوی ئەو ماوەیە بەتایبەت لەم ساڵانەی دواییدا، بە کاری نەپساوە پەرەیان بە زمان، ئەدەبو کلتوور داوەو لە ئاستی ئێرانو تەنانەت دنیادا هونەرو ئەدەبی سەرکوتکراوو لە سێدارەدراوی کوردستانیان بە دنیا نیشان داوە. ئەوان بەم زەحمەتو تێکۆشانە بە دنیایان نیشان داوە کە خەڵکی ئێرانو بەتایبەت گەلی کورد جیاواز لە ڕێژیمی دواکەوتوو و تیرۆریستی کۆماری ئیسلامیی ئێران، هۆگری پێکەوەژیانی بە ئاشتی، پێشکەوتنو دێموکراسین.

لەو بوارەدا زۆرن ژمارەی ئەو هونەرمەندو نووسەرانەی کورد کە لە ئاستی جیهاندا ناسراونو خەڵات کراون.

ژمارەیەکی بەرچاو لە مامۆستایانی ئایینی لە ژێر هەموو زەختو بێحورمەتییەکانی ڕێژیم، لایەنی کوردایەتیو نیشتمانپەروەرییان بەر نەداوەو نەبوونەتە بڵیندگۆی تەبلیغی سیاسەتە چەوتو دژی گەلییەکانی ڕێژیم.

ئەوەی ڕوونە، کەشێکی ئەوتۆلە کوردستان دا، دڵخوازی ڕێژیمی دواکەوتووی کۆماری ئیسلامی نیە، گۆمی مەنگی ئارامی لێ دەشڵەقێنێو ڕووی راستەقینەی بە دنیا نیشان دەدا.

مافی نەتەوایەتی، دێموکراسی، ئازادیو یەکسانی کە زیاتر لە نەتەوەکانی دیکەی ئێران ویستو داخوازیی نەتەوەی کوردەو لە پێناوی وەدەستهێنانیاندا لە هیچ مەترسییەك سڵ ناکاتەوە، لە قامووسی ڕێژیمدا جێگایەکیان نیە، هەربۆیە ڕێژیم تێکۆشەرانی کورد بە شێواندنی رای گشتی، شەڕ لە گەڵ خوداو دژی شۆڕش دەناسێو حیزبە سیاسییەکانمانو بەتایبەت حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران بە "تجزیەطلب"و بەستراوە بە ئەمریکا، ئیسرائیلو سەردەمانێك بە شورەوی ناساندوەو بەم پێیە قورسترین سزای بۆ هەڵسووڕاوانی ئەم حیزبانە دیاری کردوون.

حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران کە هەڵقوڵاوی ئەو کۆمەڵگا زیندوو و پێشکەوتنخوازەیە، شانازی بە قارەمانەتی، لەخۆبردوویی‌و بوێریی هەموو چینو توێژە جیاجیاکانی خەڵکی وشیاری کوردستان دەکاو، ئامادەیە لە پێناو گەشەکردنو بە جەماوەریکردنی هەرچی زیاتری خەباتی ڕۆڵە بە ئەمەگەکانی گەل، زیاتر لە رابردوو تێبکۆشێو بە پشتیوانیو ئیرادەی لەبڕان نەهاتووی گەلی کوردو باقیی گەلانی ستەملێکراوی ئەم وڵاتە، زەمینەی داهاتوویەکی گەشترو ژیانێکی سەردەمیانەتر بۆ مرۆڤ لە ئێرانو کوردستاندا بڕەخسێنێ.

حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران

هاوڕێیانی بەڕێز!

ئێستا کە لە "کۆنگرەی چواردەیەم، کۆنگرەی گەشەکردنو بە جەماوەریترکردنی خەبات" ئامادەین، لە حەوتووەکانی سەرەتای دەستپێکردنی شەستو چوارەمین ساڵی خەباتی بێوچانی حیزبە خۆشەویستەکەمانین. ٦٣ ساڵ تێکۆشان لە پێناوی ئازادیو رزگاریی گەلێکی ستەملێکراو کە بەرهەمی کارو تێکۆشانی سەدان هەزار کادر، پێشمەرگەو ئەندام، بە نرخی زیندانی، ئەشکەنجەو شەهیدبوونی دەیان هەزار کەس، مێژووی خەباتێکی نەپساوەی خوێناویی پڕ لە ئەزموونە کە نەك هەر لە ئێراندا، بەڵکوو لە ناوچەدا کەم وێنەیە. حیزبی دێموکرات بە درێژایی ئەم تەمەنە سەختو دژوارە، رێبەرانی لەگەڵ کادرو پێشمەرگەکانی، لە ژیانی شاخ، زیندانو قوربانیداندا شانبەشانی یەك چوونەتە پێش. رادەی شەهیدبوونی رێبەرانی لە مەیدانی خەباتو رووبەڕووبوونەوە لەگەڵ دوژمنانی گەلو ئازادی، باشترین شاهیدی ئەو راستییەن.

حیزبەکەمان، بەو مێژووە خوێناویو پڕلە شانازییە، ئێستاش گرنگترینو شوێندانەرترین حیزبی کوردستانی ئێران لە نێوخۆو دەرەوە دایە، بەشێك لە هۆیەکانی ئەم وەزعییەتەش دەگەڕێنەوە بۆ:

ئا- پاراستنی سەربەخۆیی سیاسیی حیزب

سەربەخۆیی سیاسی بە مانای بڕیاردان لە چوارچێوەی قازانجو بەرژەوەندییەکانی نەتەوەیی، بە تایبەت نەتەوەی کورد لە کوردستانی ئێرانداو بە پێی لێکدانەوەی خودی حیزب، نەك قازانجو ویستی گرووپ یان لایەنێکی دیکە. ئەم سیاسەتە زۆر جاری واش بووە کە لە کورتخایەندا تەنگوچەڵەمەی بۆ حیزب دروست کردوە، بەڵام لە درێژخایەندا قازانجی حیزبو گەلی لێ کەوتۆتەوە.

ب ـ واقیع بینی

حیزبی دێموکرات لە برگە جیاجیاکانی ساڵانی خەباتو هەلومەرجە سەختو دژوارەکان، یان رۆژانی سەرکەوتنو زێڕینی خەباتدا نە بە چۆکدا هاتووەو نە لەخۆبایی بووەو دوارۆژی فەرامۆش نەکردوە، بۆیە دوچاری خۆشخەیاڵی یان داماوی نەبووە. لە رۆژانی پرشنگداری کۆمارو سەرەتاکانی دوای شۆڕشی گەلانی ئێران کە بەشێکی بەرچاو لە خاکی کوردستان لە ژێر دەسەڵاتی ئەو حیزبەدا بووە، دوچاری بەرزەفڕی نەبووەو، لەو رۆژە سەختو دژوارانەشدا کە رێبەرە خۆشەویستو بژاردەکانی بەدەستی غەدرو خەیانەتی حکوومەت شەهید کراون، پشتی نەچەماوەتەوەو ورەی بەر نەداوەو لە رێڕەوی راستی خەبات لای نەداوە.

دروشمە بریقەدارو رادیکاڵەکانی لایەنە جیاجیاکانی بزووتنەوەی کوردو سەرانسەری، پێدا هەڵگوتنو چەپڵە لێدانەکان یان رەخنە وێرانکەرەکان، هیچکام نەیانتوانیوە حیزب لە بەڕێوەبردنی سیاسەتەکانیدا بە لاڕێدا بەرن.

ج ـ راستوێژیو شەفافییەت لەگەڵ خەڵك

حیزبی دێموکرات لەو ماوەیەدا هەمیشە هەوڵی داوە لەگەڵ خەڵکی خۆی راستوێژ بێ، بۆیە لە بڵاوکردنەوەی هەواڵی چەواشە، فریوکارانە، وادەو بەڵێنی بێبنەما، کە رەنگە بتوانێ بۆ ماوەیەك دڵخۆشیو رەزامەندیی خەڵك فەراهەم بکا، خۆی پاراستوە. ئەم

رەوشە بۆتە هۆی ئەوەی حیزبی دێموکرات جێی متمانەی خەڵك بمێنێتەوەو، راگەیەندنەکانی وەك سەرچاوەی راستییەکان چاوی لێ بکرێو، تەنانەت زۆرجار دوژمنانیش بە سرنجو گرنگیی تایبەتەوە روانیویانەتە راگەیەندنەکانی حیزب.

د ـ هێزی گەل پشتیوانی لەبڕان نەهاتووی حیزبی دێموکرات

وێڕای ئەوەی حیزبی دێموکرات لە ماوەی تەمەنی ٦٣ ساڵەی خۆیدا، بێوچان هەوڵی داوە لە ناوخۆی ئێرانو لە دەرەوە، دۆستو لایەنگر بۆ خۆیو جووڵانەوەی کورد لە کوردستانی ئێراندا زیاتر بکاو لەو پێناوەدا بەشێك لە ئیمکاناتی خۆی سەرف بکا، بەڵام هیچکات لە بیری نەچۆتەوە کە بەهێزترینو جێی متمانەترین پشتیوانی بزووتنەوەو حیزبەکەمان، نەتەوەی کورد بەگشتیو گەلی کورد لە ئێراندا بەتایبەتییە. باوەڕ بە خەڵك بۆتە هۆی ئەوە کە بۆچوونەکانیان بە گرنگ وەربگیرێ، رێز بۆ باوەڕو ئاییینیان دابنرێ، حیزب نەبێتە دیاردەیەکی باڵاتر لە خەڵكو ئامانج، بەڵکوو حیزب وەك کەرەسەیەك چاو لێ بکا کە لە خزمەت ئامانجەکانی گەل دایە.

ﻫ ـ دیالۆگی ئاشتیخوازانە رێگاچارەی ناکۆکییەکان

حیزبی دێموکرات لەسەر ئەو باوەڕە پێداگر بووە کە باشترین رێگای چارەسەری ناکۆکییەکان، وتووێژی ئاشتیخوازانە بە لەبەرچاوگرتنی بەرژەوەندیی لایەنەکانە. هەرچەند بە داخەوە زۆر جار دوژمن لەو سیاسەتەی حیزبی دێموکرات بە مەبەستی زەربەوەشاندن کەڵکی وەرگرتووە، بەڵام بەو حاڵەش حیزبی دێموکرات لەسەر ئەو بۆچوونەی خۆی سوورەو، ئەو رووداوە تاڵانەی کە لەو پێوەندییەدا هاتوونەتە ئاراوەو ئەو زەرەرانەی کە حیزب لەو پێوەندییەدا کردوویەتی، شتێك لە ئەسڵی ئەو مەسەلەیە ناگۆڕێ، بەڵکوو لەو هەنگاوانە ئەزموونی وەرگرتوە بۆ پێداچوونەوەو کەم کردنەوەی خاڵە لاوازەکانی.

و ـ بیرکردنەوەو هەڵسوکەوت کردنی سەردەمیانە

یەکێك لە تەوەرە سەرەکییەکانی سیاسەتو کردەوەی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران، هاوئاهەنگ بوون لەگەڵ بیرو هزرە سەردەمیانەکانو پێڕەوکردنو بەرچاوگرتنی دەسکەوتە بەرزە مرۆڤانییەکان بووە. زۆرجار حیزبی دێموکرات بۆ ئەو شێوازە سیاسەتو کردەوەگەلە چ لە نێوخۆی حیزبو چ لە لایەنی دەرەکییەوە کەوتۆتە بەر توانجو پلار، بۆ وێنە لە هێنانەبەرباسو ئەندێشەی سوسیالیزمی دێموکراتیك لە لایەن رێبەری مەزنمان، دوکتور قاسملووی نەمرەوە باسێکی زۆری لە نێوخۆو دەرەوەی حیزبدا هێنایە پێش، بەڵام رەوتی رووداوەکان راستیو دروستیی سیاسەتی حیزبی دێموکراتیان دەرخست. یان دەتوانین ئاماژە بە شێوازی دروستی خەباتی حیزبی دێموکرات لە هەموو کاتەکاندا بکەین کە قەت پەنای بۆ تیرۆرو مرۆڤ رفاندنو بارمتەگرتن نەبردوەو مێژوو سەلماندوویەتی کە حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران، حیزبی قازی، قاسملووو شەرەفکەندی، حیزبێکی سەردەمیانەیە کە سیاسەتو بۆچوونەکانی مرۆڤتەوەرانەیە.

کۆنگرەی چواردە، کۆنگرەی گەشەکردنو بە جەماوەریترکردنی خەبات، وێڕای پێداگرتنەوە لەسەر درێژەدانی ئەم پرەنسیپانەی کە ئاماژەمان پێکردن، بە پێویستی دەزانێ کە لە سەر ئەم بنەمایانەش پێ داگرێتەوەو بیکاتە چرای رێگای خەباتی داهاتووی حیزبە تێکۆشەرەکەمان لە ساڵانی دوای کۆنگرە.

ئینزباتو قانوونمەندی

حیزبی دێموکرات حیزبێکی جیددیو بەرپرسەو، دۆستو دوژمنانیش هەر بەو چاوە لێی دەڕوانن. لە خۆڕا نیە کە تێکۆشەرانی حیزبی دێموکرات زیاتر لە هەموو لایەنەکانی دیکە، دەکەونە ژێر زەختی کۆماری ئیسلامیو بە سزای قورس مەحکووم دەکرێن. بۆیە ئەو حیزبە هەمیشە لە مەترسیی هەڕەشەو هێرشو پیلانگەلی جۆراوجۆری ڕێژیمدا بووەو دەبێ. ئەگەر ڕەوتی خەبات لە ئێراندا بەرەو گەشەکردنەو هیوا بە سەرکەوتنی دواڕۆژ بۆ خەڵك زۆر بەهێزە، لە هەمان کاتدا پێویستە حیزبی دێموکرات لە چاوەڕوانیی ڕۆژانی سەختو ڕووداوە چاوەڕوان نەکراوەکاندا بێو، تا ئەو کاتەی سەرکەوتنی یەکجاری دەست نەکەوتووەو بەربەرەکانی بەردەوامە، هیچ کات ئەم حاڵەتانە پشت گوێ نەخاو بەردەوام لە ئامادەییدا بێ.

بۆ ئەوەی بتوانێ ئەم ئامادەییە پێك بێنێو بیپارێزێ، لە پێش هەموو شتێکەوە دەبێ حیزبێکی بەهێز لەباری بیروبڕوا، قایمو یەکگرتوو لە مەیدانی کردەوەدا، قانوونمەندو بە دیسیپلین لە بەڕێوەبردنی قانوونو بڕیارەکاندا بێ. ئێمە کاتێك دەتوانین لە بەرامبەر ڕەشەبای ڕووداوەکاندا بە سەربەرزی بمێنینەوە کە خاوەنی ڕێبەرایەتییەکی یەکگرتووو فیداکار، بەدەنەیەکی ئاگاو ئەرکشناس بین. هەرچەند ئەو تایبەتمەندییانە لە رابردووشدا لە سەرتاپای حیزبی دێموکراتدا بووە، بەڵام لەم سەردەمەدا، پێویستییەکەی زیاتر هەست پێ دەکرێ، چونکە ئەگەری ئاڵوگۆڕ لە ئێراندا زیاتر لە رابردوویەو، ئامادەیی بۆ قۆزتنەوەی هەرچی باشتری بەرهەمی ئەو ئاڵوگۆڕانە بە قازانجی گەل، بە هێزی بە نەزمو قانوونمەند دێتە دی. دەبێ جێگەو پێگەی حیزبی دێموکرات لە کوردستانو ئێران بە دروستی بناسینو ڕۆژبەڕۆژ زیاتر ئەو پێگەیە بەهێزتر بکەین. ئەو راستییە دەبێ جارێکی دیکە دووپات بکەینەوە، حیزبێك کە ریزەکانی لە کەسانی بێباوەڕ، لەرزۆکو دوودڵ پێك هاتبێ، لە بەرامبەر ڕووداوە چاوەڕوان نەکراوەکاندا ناتوانێ خۆ ڕاگرێ.

کۆنگرەی چواردە، "کۆنگرەی گەشەکردنو بە جەماوەریترکردنی خەبات"، لەسەر بڕوای قووڵ بە ئامانجو ویستەکان، یاسامەندیی ڕێکخراوەییو دیسیپلینی ئاگایانەی نێو هەموو ئەندامانی حیزب پێ دادەگرێتەوە.

ئازادیی رادەربڕین

ئازادیی رادەربڕین کۆڵەکەی بنەڕەتیی دێموکراسییە. دێموکراسی بە بێ ئازادیی رادەربڕین شتێکی نەگونجاوو نامومکینە. ئازادیی رادەربڕین لە نێو حیزبدا بە بۆچوونی ئێمە بریتییە لەوەی کە هەر کەسێك لە هەر پلەیەکی تەشکیلاتیدا بێ، مافی ئەوەی هەیە بۆچوونی خۆی لە هەموو کۆبوونەوەیەکی حیزبیدا دەرببڕێ، رەخنە بگرێ، پێشنیار بدا یان بە نووسراوە بیگەیەنێ بە بەرپرسو ئۆرگانەکانی سەرەوە. پێویستە ئۆرگان یان بەرپرسانی پێوەندیدارو هەموو هاوڕێیان، گوێ لە بۆچوونەکانی بگرنو بە حورمەتەوە وەڵامی بدەنەوە.

دەبێ کلتووری ئاوەزی گشتی، راوێژکردنو رێزدانان بۆ رای جیاواز، زۆرتر لە رابردوو بکرێتە کولتووری زاڵ، بە چەشنێك کە جێگایەك بۆ خۆ سەپاندن، خۆ بەزلزانیو سەرەڕۆیی نەمێنێتەوە. لە هەمان کاتدا بڕیارەکانی حیزبی لە لایەن موخالیفو موافقانەوە وەك یەکو بە جیددی بەڕێوە بچێ. حیزبێکی دێموکرات بەو واتایە، حیزبێکی واقیعبینو خاوەن توانای ئاڵوگۆڕە، بڕیارەکانی لە حاڵەتی راوەستاوو چەقبەستوو دێنە دەرێو بە پێی راستییەکانی سەردەم دەگۆڕێن، هەرکات هەست کرا کە بڕیارێك هەڵەی تێدایە، یارمەتی بە بەرەوپێشچوونی کارەکان ناکاو بە زەرەری حیزب تەواو دەبێ، پێویستە لە زووترین کاتدا بگۆڕدرێو ئەوەی مافی گۆڕینی

هەیە ئۆرگانە بڕیاردەرەكەو ئۆرگانی سەرەوەترە، بێجگە لەوە كەس یان كەسانێكی دیكەو ئۆرگانی دیكە مافی گۆڕینی هیچ بڕیارو یاسایەكیان نیە.

هەموو ئەو ئەركانە لە پێوەندی لەگەڵ ئازادیی رادەربڕیندا، دەبێ بەڕێوە بچن. بۆ ئەوەی هیچ هۆیەك بۆ رەخنەگرتن بەدوور لە چوارچێوەی حیزب نەمێنێتەوە.

رێبەرایەتیی هەڵبژێردراوی كۆنگرەی گەشەكرن و بەجەماوەریتركردنی خەبات، وێڕای لەبەرچاوگرتن و بەڕێوەبردنی ئەم ئەسڵە گرینگە، ئەركی سەرشانیەتی كە میكانیزمێك دیاری بكا كە یاسا سەروەریی و ئازادیی رادەربڕینی نێوخۆی حیزب، پێكەوە پێش بچن و لە سەرتاپای حیزبدا ئەو ئەسڵانە جێگرتووتر بن.

حیزبی دێموكرات لە ماوەی نێوان كۆنگرەی ١٣ ـ ١٤دا

كۆنگرەی سێزدەهەمی حیزب یەكێك لە كۆنگرە گرینگەكانی حیزب بوو. لەڕاستیدا ئەم كۆنگرەیە، كۆنگرەی ئاڵوگۆڕ بوو، دروشمی حیزبی دێموكرات پاش چەند دەیە، لە "دێموكراسی بۆ ئێران و خودموختاری بۆ كوردستان" گۆڕدراو جێگای خۆی دا بە "دابینكردنی مافە نەتەوایەتییەكانی گەلی كورد لە چوارچێوەی ئێرانێكی دێموكراتیكی فێدراڵدا"، هەڵكردنی ئاڵای كوردستان پەسند كرا، ژمارەیەكی زیاتر لە كادرە لاوەكان لە ریزی رێبەرایەتیی حیزبدا خۆیان دیتەوە، بەڵام بەدوای بەڕێوەچوونی ئاخربەشی كاری كۆنگرە كە هەڵبژاردنی ئەندامانی رێبەرایەتیی حیزب بوو، بەهۆی ناڕەزایەتیی ئەندامانی كۆنگرە لە شێوەی بەڕێوەبردن و هەڵسوكەوتی ژمارەیەك لە ئەندامانی بەڕێوەبەرایەتیی پێشوو و لە ئاكامدا، دەنگی متمانەیان پێنەدرا. ئەوانەی سالآنێك لە نێو حیزبی دێموكراتدا بوون و ئیددیعای دێموكراسیيان دەكرد، بەدوای دەنگ نەهێنانەوە لە كۆنگرەیەكی دێموكراتیكدا كە بۆخۆیان ئامادەیان كردبوو، بە پێچەوانەی هەموو بڕیارو پرنسیپەكانی حیزبی، دەستیان دایە كارشكێنیكردن دژی رێبەرایەتیی هەڵبژێراوی كۆنگرە، نەفی كردنەوە، هاندانی ئەندامان و كادرو پێشمەرگە بە لەژێرپێنانی دیسیپلینی حیزبی، هەوڵدان بۆ شكاندنی كەسایەتییەكانی ناو حیزب كە لەگەڵ ئەوان نەبوون و بە كورتی دژایەتی كردنێكی ئاشكرا لەگەڵ حیزب. ئەم وەزعییەتە نیگەرانییەكی قووڵی لە نێو سەرجەم ریزەكانی حیزبدا پێك هێناو تۆوی نیگەرانی بەرامبەر درێژەدانی خەباتی لە دڵی خەڵكدا چاندو دڵی كۆماری ئیسلامیی خۆش كرد.

باس و قسەی جیناحیی بێئاكام، سەرتاپای ئۆرگانەكانی حیزبی گرتەوەو زۆربەی توانا و كاتی حیزبی بە خۆیەوە خەریك كردو لەڕاستیدا حیزبی گەیاندە بونبەست. كۆبوونەوەو وتووێژی رێبەرایەتیی حیزب لەگەڵ ئەو جەماعەتە لەسەر ویست و داخوازەكانیان كە ویست و داخوازیی گرووهی بوون و لەگەڵ ئوسوول و پرنسیپەكانی حیزب نەدەهاتەوە، ببوو بە كارێكی بێئاكامی رۆژانەو تاقەت پڕووكێن. بەو حاڵەش رێبەرایەتیی حیزب بە هەست بە بەرپرسایەتیكردن و لەبەرچاوگرتنی بەرژەوەندیی حیزب، ئامادە بوو بە لەخۆبردوویی چەندین مانگ ئەو دانیشتنانە درێژە بداو لە ئاكامدا لەگەڵ زۆربەی داخوازەكانی ئەوان موافقەت بكا، تەنانەت ئامادە بوو كۆنگرەی چواردەهەم پێش بخا بۆ ئەوەی بە یەكگرتوویی جارێكی دیكە لە كۆنگرەدا بەشدار بین و ئاكامی كاری كۆنگرە قبووڵ بكەین و ملی بۆ راكێشین، بەڵام ئەمجارە كە زانیان و بەهۆی هەست بە بەرپرسایەتی كردنی رێبەرایەتیی حیزب وتووێژەكان بەرەو بەئاكام گەیشتن دەچن و وەڵامی ئەرێنی بە زۆربەی داخوازەكانی ئەوان دەدرێتەوەو بەم شێوەیە پاساوێك بۆ كارشكێنییەكانیان نامێنێتەوە، چەندین خاڵیان وەك پێشمەرجی درێژەدانی دانیشتنەكان دیاری كردو بەم چەشنە ویستی نهێنیی ئەوان بۆ دابڕان لە حیزب بۆ هەموو لایەك روون بۆوە.

لە رەوتی ئەم وتووێژو باسو خواستەدا کە لە ماوەی نێوان کۆنگرەی ١٣ تا کاتی جیابوونەوەیان لە حیزب نێزیک بە ٣٠ مانگی کێشا، بە سەدان کەسایەتی، حیزبە کوردییەکان، نوێنەری ئەندامان لە ناوخۆی وڵات، کادرو پێشمەرگە، ئەندامانی بنەماڵەی شەهیدانو... بە حزووری یان بە نامە تکایان کرد کە ئەو کێشانە کۆتایی پێ بێنن بۆ ئەوەی رووداوی ناخۆش لە حیزبدا نەیەتە پێش ـ هەرچەند ئەوان زۆرجار رایانگەیاند کە بە هیچ جۆر مەبەستیان جیابوونەوە لە حیزب نیە ـ بەڵام سەرەڕای ئەوەش، لە رێکەوتی ١٣٨٥/٩/١٥دا بە راگەیاندنێك حیزبیان بەجێهێشتو بەم چەشنە زنجیرەیەك کێشەو گرفتی دیکەیان بە شێوەیەکی دیکە بۆ حیزب پێکهێنا کە دوای تێپەڕکردنی نیزیك بە ٢ ساڵ ئێستاش درێژەیان هەیە.

دوای ئەوەی حیزبیان بەجێهێشت دیسان دڵسۆزانی حیزب لە هەموو لایەك، کەوتنە نێوانو هەوڵیان دا بۆ یەکگرتنەوەی دووبارەی حیزبو هەیئەتی نوێنەرایەتیی حیزب داواکەی ئەوانی قبووڵ کرد، بەڵام بۆ بە ناکام کردنی ئەو هەوڵانەش، ئەو لایەنە پێشنیاری دانانی مەرجی نادێموکراتیکی هێنا ئاراوە کە بێجگە لە روونتربوونەوەی زیاتری ئامانجی ئەم تاقمە بۆ بەجێهێشنەکەیان، هیچ ئاکامێکی دیکەی لێ نەکەوتەوە.

کومیتەی ناوەندیی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران، بەدوای ئەم کارەی ئەوان لە کۆبوونەوەیەکدا ئەم رووداوەی خستە بەر باسو لە ئاکامدا بەرپرسانە بڕیاری دا کە حیزبی دێموکرات هیچ دوژمنایەتییەکی لەگەڵ ئەم جەماعەتە نیەو ئامادەی وتووێژو دامەزراندنی پێوەندی لەگەڵیانە، تەنیا ئەوەندە کە ئەوان ئێستا کە بە ویستی خۆیان حیزبیان بەجێهێشتووەو رێگایەکی دیکەیان هەڵبژاردوە، ناوێك لەسەر خۆیان دابنێن کە غەیری ناوی حیزبی دێموکرات بێ بە شێوەیەك کە خەڵك بەدیتنی ناوەکان جیاوازیی نێوان حیزبو ئەوان هەست پێ بکەن، ئەو داخوازە داخوازێکی رەواو ئەساسنامەیی بوو، چونکە ئەوان لە کاتی رۆیشتیاندا ٦ ئەندام لە سەرجەم ٢٣ ئەندامی کومیتەی ناوەندیو کەمایەتییەك لە بەدەنەی حیزبیان لەگەڵ بوو، بۆیە ئەم پێشنیارە خرایە بەرچاویانو داوایان لێکردن کە بە مەبەستی قازانجو بەرژەوەندیی جووڵانەوە لە کوردستانی ئێرانو دوورکەتنەوە لە هەر چەشنە ناکۆکی لە داهاتوودا، ئەم پێشنیارە دڵسۆزانەیە پەسند بکەن، بەڵام بەداخەوە ئەم هەوڵدانە دڵسۆزانەیەش بێئاکام مایەوە.

وێڕای هەموو ئەمانەو پێداگریی ئەم گرووپە لەسەر سیاسەتە هەڵەکانی خۆیان، کۆنگرەی چواردەیەم، دیاریکردنی چۆنیەتیی شێوەی رەفتار لەگەڵ ئەم گرووپە بە کومیتەی ناوەندیی هەڵبژێردراوی کۆنگرەی ١٤ دەسپێرێ بۆ ئەوەی، هەرکاتێك زەمینەی دامەزراندنی پێوەندی لەگەڵ ئەو جەماعەتە پێك هات، هەنگاوی پێویست هەڵگرێ.

لەگەڵ تەواوی ئەو گرفتانەدا، تەنیا ئاماژەمان بە بەشێك لەوان لە ماوەی نێوان کۆنگرەی ١٣ ـ ١٤دا کرد، بەو حاڵەش حیزبی دێموکرات بە تێکۆشانی هەموو کادرو پێشمەرگەو ئەندامانی دڵسۆز، توانی چەند دەسکەوتێکی بەرچاو بەدەست بێنێ.

ناردنی دەنگی رادیۆ دەنگی کوردستانی ئێران بۆ سەر ماهوارە، دامەزراندنی تلویزیۆنێکی ماهوارەیی لە بواری راگەیاندن، ئەندامەتیی حیزب لە رێکخراوەکانی UNPO، Geneva Call و کۆنگرەی نەتەوەکانی ئێرانی فیدراڵ، چوونەسەری پلەی ئەندامەتیی حیزب لە ئەنتێرناسیۆنال سوسیالیست، بە ئەندامبوونی یەکیەتیی لاوانو یەکیەتیی ژنان لەو یەکیەتییانەی ئەنتێرناسیۆناڵ سوسیالیستو بەشداریی نوێنەرانی پێوەندییەکانی حیزب لە چەندین کۆڕو کۆبوونەوەی گرنگی نێونەتەوەیی، رێکخستنی چەند حەرەکەتی ناڕەزایەتیی خەڵکی کوردستانو دامەزرانی رێکخراوی خوێندکاری لە ریزی ئەو دەسکەوتانەن کە حیزبەکەمان لەو ماوەیەدا بەدەستی هێناون.

مەسەلەیەکی دیکەی جێگای سەرنج ئەوەیە کە بەدوای رۆیشتنی ئەو تاقمە لە حیزب، بۆ ماوەیەك هەلومەرجێکی زۆر دژوارمان بۆ هاتە پێش. بەشێك لە ئیمکاناتی راگەیاندن بەهۆی وەزعی تایبەتی لە ژێر دەسەڵاتی ئۆرگانەکانی حیزبدا نەمان، ژمارەیەك لە

هەڵسووڕێنەرانی کاروباری حیزبی لە ئۆرگانە جیاجیاکاندا لەگەڵ ئەو جەماعەتە کەوتن‌و پشتیان لە حیزب کرد، گوێزتنەوەی شوێنی پێشووی کارکردنمان‌و نیشتەجێبوون لە شوێنگەلی ناجۆرو نالەبار، سەرەڕای گێرەو کێشەی نەخوازراوی ڕۆژانە کە یەکێك لە بەرهەمەکانی ئەم کردەوە نابەجێیە بوو، هاوڕێیانمان بە کاری چەند بەرانبەرو ماندوونەناسانە شانیان دایە بەرو جێگا بەتاڵەکانیان پڕ کردەوەو بە ئیمکاناتێکی زۆر سەرەتایی کارەکانیان ڕاپەڕاند، بە چەشنێك کە کەم‌وکووڕی‌و بەتاڵایی بە کارەکانەوە بەدی نەدەکرا.

کادرو پێشمەرگەکانی حیزب لەو هەلومەرجە ناسکەدا پشتی ڕێبەرایەتیی حیزبەکەیان گرت‌و، ڕێبەرایەتیش بە کارو هەڵسووڕانی بەرچاو بە بێ دوودڵی‌و بە هیوابەخشین بە بەدەنەی حیزب، فەزایەکی کەم وێنەیان لە کارو یەکدڵی پێك هێنا کە تەنیا لە حیزبی دێموکرات‌و لە ڕۆژانی سەختدا چاوەڕوان دەکرێ.

لە ماوەیەکی کورتدا ئەندامان‌و لایەنگرانی نهێنی‌و ئاشکرا لە حاڵەتی ئەم شۆکەی کە ئەم جەماعەتە پێکیانهێنابوو، هاتنە دەرو وێڕای بەداخبوون لەو ڕووداوە، لێبڕاوانە ڕێگای حیزبە خۆشەویستەکەیان گرتە بەرو وەك هەمیشە بە پشتیوانیی بێدریغیان، هیوایان بە ڕێبەرایەتی‌و کادرو پێشمەرگەکان بەخشی.

لە ماوەیەکی کورتدا هەموو ئۆرگانەکانی حیزبی لە هەر جێگایەك سازماندەهی کرانەوەو ژمارەیەکی بەرچاو لە لاوانی نیشتمانپەروەر روویان لە ریزی ئەندامەتی‌و پێشمەرگایەتیی حیزب کرد، بە چەشنێك کە نەك هەر جێگای بەتاڵی هاوڕێیانی پێشوو پڕ بۆوە، بەڵکوو بە شێوەیەکی بەرچاو، ئەندامانی حیزب روویان لە زیادبوون کرد. بە نیشانەی پێزانین‌و وەفاداری بۆ ئەو هەموو تێکۆشان‌و لەخۆبردوویی‌یەی کادر، پێشمەرگەو ئەندامانی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران، کۆنگرەی چواردەهەم، کۆنگرەی گەشەکردن‌و بە جەماوەریترکردنی خەبات، سوپاس‌و ڕێزی خۆی پێشکەش بە هەموو ئەو تێکۆشەرانە دەکا کە لەم برگە هەستیارەی مێژووی حیزبەکەیان ماندوونەناسانە بە کارو تێکۆشانی بێوچان، سەری حیزبەکەیان بەرز ڕاگرت. ئێستا دوای تێپەڕکردنی ئەم ماوەیە هەموومان حەقمانە شانازی بە حیزبەکەمان، ورەی بەرزی ئەندامان‌و کادرو پێشمەرگەکان بکەین‌و دڵنیا بین کە ئەم بڕوا قایمی‌و فیداکاری‌یە، دەتوانێ لە ڕۆژانی سەختتریشدا ڕزگاریدەری حیزبەکەمان بێ.

بەڕێزان!

پەسندکردنی "گەشەکردن‌و بە جەماوەریترکردنی خەبات" بۆ ناوی کۆنگرەکەمان، بڕیارێکی سەردەمیانەو پێویستی‌یەکی هەرە گرنگی خەباتی ئێستامانەو لە هەمان کاتدا قورسایی‌یەکی زیاتر دەخاتە سەر شانمان.

گەشەکردنی حیزب لە باری گەشەپێدانی ڕێکخستن، ڕاگەیاندن، پێوەندی‌یەکان‌و باقیی بەشەکانی حیزب، هەروەها گەشەی هزرو زانیاریی یەك یەکی ئەندامانی حیزب، گەشەی ستراکتۆری حیزب لە باری وەگەڕخستنی خوێنی تازە لە شادەمارەکانی حیزبەکەمان بە رەخساندنی زەمینەی لەبار بۆ پەروەردەکردنی زیاتری لاوان‌و سپاردنی ئەرکی بەرپرسایەتی‌و بەڕێوەبردن لە ئاستی ڕێبەرایەتی‌و باقیی ئۆرگانەکانی حیزبی بە لاوانی پێگەیشتوو کە بە خۆشی‌یەوە لە ریزەکانی حیزبەکەماندا ژمارەیان زۆر بەرچاوەو گەشەکردنیان‌و هەڵدانیان لە تەنیشت کادرە بە ئەزموونەکانی حیزبی کە لە کورەی خەباتی چەندین ساڵەدا قاڵ بوونەتەوە، بەشێك لەو ئەرکە قورسەیە.

سەبارەت بە جەماوەریتر کردنی خەبات، دەبێ بڵێین هەرچەند حیزبی دێموکرات هەمیشە حیزبێکی جەماوەری بووە، بەڵام ئاڵوگۆڕەکان وا دەخوازن کە خەباتەکەمان لەوەش زیاتر بە جەماوەری بکەین. پێوەندی‌یەکانمان لە ڕێگای ڕێکخستن‌و ڕاگەیاندنەوە لەگەڵ خەڵك زیاتر پەرە پێ بدەین، سیاسەت‌و بەرنامەکانی حیزب کە سیاسەتی ئەمڕۆیی‌و پێشکەوتوون، هەڵسووڕتر لە پێشوو بەرینە

نێو کۆمەڵانی خەڵك. دەبێ هەرچی زیاتر خەبات لە نێو هەموو چین‌و توێژەکانی کۆمەڵگای کوردستاندا، قووڵتر کەینەوەو خەڵکی زۆرتر بە هەر شێوەیەکی گونجاو لە خەباتی رزگاریخوازانەو ئازادی‌و یەکسانیخوازانەدا بەشدار بکرێن، تا هەم سەرکەوتنی خەبات مسۆگەرتر بکرێ‌و هەم لە سەرکەوتندا هەموو چین‌و توێژەکانی کۆمەڵگا بەشدارین‌و بە هەموان داهاتوو دیاری بکرێ. حیزبی ئێمە پوتانسیەلی ئەوەی هەیەو دەتوانێ ئەم ئەرکە قورس‌و چارەنووسسازانە وەئەستۆ بگرێ‌و بە سەربەرزی‌یەوە بیانگەیەنێتە ئامانج. بۆ بە جەماوەریترکردنی خەبات، پێویستمان بە ورەو ئیمانی بەرز، سنگ فراوانی، نرخدانان بۆ بیرو باوەڕی خەڵك‌و لێبوردەیی هەیە. بۆ ئەو مەبەستە پێویستە لە هەموو شێوەکارێکی دێموکراتیك‌و پێشکەوتووانە کەڵك وەربگرین تا سیستمی داهاتوو بە مانای دروستی وشە دێموکراتیك‌و خەڵکی بێ.

- سەرکەوێ کۆنگرەی چواردەیەمی حیزبەکەمان، کۆنگرەی گەشەکردن‌و بەجەماوەریترکردنی خەبات
- سڵاو لە گیانی پاکی شەهیدانی رێگای رزگاری‌و دێموکراسی، لە سەرووبیانەوە قازی، قاسملوو و شەرەفکەندی
- سڵاو لە گەلی وشیارو قارەمانی کورد، پشتیوانانی هەمیشەیی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران
- سڵاو لە زیندانیانی سیاسی، بەتایبەت زیندانیانی سیاسیی کوردستان کە هێمای ورەو وشیاری نەتەوەکەمانن
- سڵاو لە ژنان، خوێندکاران، رۆژنامەنووسان، کرێکاران، لاوان‌و هەموو ئەو چین‌و توێژانەی کوردستان کە بۆ دابینبوونی مافە رەواکانیان خەبات دەکەن
- سڵاو لە حیزبی دێموکرات، ئاڵاهەڵگری خەباتی حەقخوازانەی خەڵکی کوردستان
- پتەوتر بێ هاوخەباتیی نەتەوەکانی ئێران لە پێناو وەدیهێنانی ئامانجە نەتەوەیی‌یەکانیان
- نەمان بۆ رژیمی دیکتاتۆرو کۆنەپەرستی کۆماری ئیسلامیی ئێران